

Sisekaitseakadeemia

Politsei- ja piirivalvekolledž

Märten Liiske

**ISIKU KINNIPIDAMINE KORRAKAITSESEADUSE § 46
ALUSEL KESKLINNA POLITSEIJAOSKONNA NÄITEL**

Lõputöö

Juhendaja: Ülle Vanaisak, MA

Tallinn 2021

ANNOTATSIOON

<i>Kolledž:</i> politsei- ja piirivalvekolledž	<i>Kaitsmine:</i> juuni 2021
<i>Töö pealkiri eesti keeles:</i> Isiku kinnipidamine korrakaitseaduse § 46 alusel Kesklinna politseijaoskonna näitel.	
<i>Töö pealkiri inglise keeles:</i> Detention of a person on the basis of § 46 of the Law Enforcement Act on the example of the Kesklinna Police Department.	
<i>Lühikokkuvõte:</i> Lõputöö on kirjutatud eesti keeles ja sisaldab ingliskeelset kokkuvõtet. Lõputöö koosneb 64-st leheküljest ja töös kasutati kokku 54 erinevat allikat.	
Lõputöö eesmärk on välja selgitada võimalikud kitsaskohad KorS § 46 lg 1 p 1—6 ja p 8 kohaldamisel ja esitada lahendused selle parandamiseks. Eesmärgi täitmiseks on püstitatud neli uurimistulesannet: 1. Analüüsida KorS § 46 kohaldamise õiguslikke aluseid; 2. Analüüsida Kesklinna PJ ametnike poolt kohaldatud korrakaitsealisi isiku kinnipidamisi; 3. Kaardistada meetme kohaldamisel tekkinud võimalikud kitsaskohad ametnike praktikas; 4. Teooria ja empiirilise uuringu võrdluste põhjal teha järeldused ning pakkuda välja lahendused meetme paremaks kohaldamiseks. Töö raames viidi läbi kvalitatiivne empiiriline uuring, mille strateegia põhines juhtumiuurimisel. Andmekogumismeetodina kasutati poolstruktureeritud intervjuud ja andmeanalüüsimeetodina kasutati tavapärast sisuanalüüsi. Uuringu tulemustest tehtud järelduste põhjal esitas autor ettepanekud korrakaitsealise kinnipidamise kohaldamise parandamiseks.	
<i>Lisad:</i> Üks andmeanalüüsi käigus koostatud tabel, kolm intervjuudeks koostatud küsimustikku.	
<i>Võtmesõnad:</i> Isiku kinnipidamine, riiklik järelevalve, ohutõrje, preventiivne, liikumisvabadus.	
<i>Võõrkeelselt:</i> Detention, state supervision, threat prevention, preventive, freedom of movement.	
<i>Säilitamise koht:</i> SKA raamatukogu	
<i>Töö autor:</i> Olen koostanud lõputöö iseseisvalt. Kõik lõputöö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, seisukohad, kirjalikest allikatest ja mujal allikatest saadud info on nõuetekohaselt viidatud. Annan SKA-le lihtlitsentsi minu loodud teose reprodutseerimiseks säilitamise ja elektroonilise avaldamise eesmärgil, sealhulgas SKA raamatukogu digikogusse lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni. Annan loa teose üldsusele kättesaadavaks tegemiseks SKA veebikeskkonna kaudu sealhulgas SKA raamatukogu digikogu kaudu ja paberkandjal SKA raamatukogus kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni. Olen teadlik, et nimetatud õigused jäävad alles ka autorile. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.	
Lõputöö autor: Märten Liiske (allkirjastatud digitaalselt)	
Vastab lõputöö nõuetele	
Juhendaja: Ülle Vanaisak (allkirjastatud digitaalselt)	
Kaitsmisele lubatud	
Kolledži direktor: Kalvi Almosen (allkirjastatud digitaalselt)	

SISUKORD

ANNOTATSIOON	2
MÕISTETE JA LÜHENDITE SELGITUS	4
SISSEJUHATUS	5
1. KORRAKAITSELISE KINNIPIDAMISE SISU JA EESMÄRK	8
1.1. Põhiseaduse ülimuslikkus.....	8
1.2. Korrakaitsealise kinnipidamise alused ja nõuded	9
1.3. Riiklikku järelevalve ja süüteomenetluse eristamine	20
2. EMPIIRILINE UURING ISIKU KINNIPIDAMISE KORRAKAITSESEADUSE ALUSEL KOHTA	24
2.1. Uuringu ettevalmistamine ja läbiviimine.....	24
2.2. Uuringu tulemused.....	27
2.3. Järeldused ja ettepanekud	41
KOKKUVÕTE	48
SUMMARY	51
VIIDATUD ALLIKATE LOETELU	54
Lisa 1. Intervjuude analüüsides koostatud kategooriad ja koodid.	58
Lisa 2. Patrullpolitseinikele ja grupijuhtidele esitatavad intervjuu küsimused.....	61
Lisa 3. Noorsoopolitseinikele esitatavad intervjuu küsimused.	63
Lisa 4. Patrulltalituse tööd juhtivale ametnikule esitatavad intervjuu küsimused.	64

MÕISTETE JA LÜHENDITE SELGITUS

HKMS – halduskohtumenetluse seadustik

PS – Eesti Vabariigi põhiseadus

KarS – karistusseadustik

KKO – korrakaitseorgan

KorS – korrakaitseseadus

KrMS – kriminaalmenetluse seadustik

LasteKS – lastekaitseseadus

PPA – Politsei- ja Piirivalveamet

TsMS – tsiviilkohtumenetluse seadustik

VTMS – väärteomenetluse seadustik

SISSEJUHATUS

Inimese üks olulisimaid õigusi on liikumisvabadus. Kuritegevuse vastu võitlemisel tuleb arvestada inimõigusi, seadusi ja demokraatiat, kuna need on väärtused, mille põhjal on Euroopa Liit ja selle liikmesriigid üles ehitatud (Tijana & Tijana, 2012, pp. 595). Eesti Vabariigi põhiseaduses (edaspidi PS) on kirjas, et igal ühel on õigus vabadusele ja isikupuutumatussele ning seda vabadust võib temalt võtta ainult seaduses sätestatud juhtudel ja korras. Eestis jõustus 2014. aastal korrakaitseseadus (edaspidi KorS), mis sätestab süüteomenetluslike kinnipidamiste kõrval korrakaitsealise kinnipidamise KorS § 46 alusel. Süüteomenetluslikud kinnipidamised on sätestatud väärtemenetluse seadustikus (edaspidi VTMS) § 44 ja kriminaalmenetluse seadustikus (edaspidi KrMS) § 217. Süüteomenetluse puhul peab olema alust arvata, et inimene on toime pannud süüteo ja seega on tegemist süüteomenetlust tagava meetmega, kuna selle kohaldamine põhineb juba toimunud sündmuste hindamise põhjal. Seevastu on oluline eristada korrakaitsealist kinnipidamist süüteomenetlusest, kuna selle puhul on meetme eesmärk hinnata isiku käitumist, et ennetada või tõrjuda ohtu, mis pole veel aset leidnud.

Teema **aktuaalsus** seisneb selles, et töös käsitletav isiku kinnipidamine on korrakaitsealine meede ning selle sisu ja eesmärk erineb oluliselt süüteomenetluslikest kinnipidamistest. KorS-i välja töötamise üheks põhieesmärgiks oli luua seadus, mis oleks rõhutatud rohkem süütegude ennetamisele kui inimeste karistamisele, kuna Eesti õigusruumis oli see jäänud tagaplaanile (Justiitsministeerium, 2007 lk 6, 8). Eestis elavad inimesed on suure riskikäitumisega, mille tagajärjel saab kannatada nii tervis kui vara, mis on aidanud kaasa kõrgele vägivallasurmade arvule ning elanike turvatunde langemisele (Siseturvalisuse arengukava 2015—2020, 2015, lk 36). Samuti kinnitab seda kuritegevuse statistika, mille kohaselt olid enamiku 2019. aastal toime pandud tapmistest ja mõrvade puhul alkoholihoobes mõlemad kuriteo süüdlane ja ohver (Justiitsministeerium, 2020), mis on ka välja toodud uue siseturvalisuse arengukava eelnõus ühe olulise hetke olukorra iseloomustajana (Siseturvalisuse arengukava 2020—2030 eelnõu, 2020, lk 9).

Kui politsei on saanud väljakutse korterisse, kus on alkoholihoobes isikud, kes on omavahel tülli läinud, siis on oluline tunda ära olukord, kus tüli võib süveneda vägivaldse konfliktini ning vajadusel võtta kasutusele sobivad meetmed KorS-ist, et osapooled lahutada. Eelneva põhjal saab väita, et isiku kinnipidamisel KorS-i alusel ohtu ennetava või tõrjuva meetmena on ühiskonna praeguse seisundi puhul oluline roll. Kui PPA poolt

teenindatud väljakutsete koguarv 2020. aastal oli 146 611, siis detsembrikuu seisuga oli 2020. aastal PPA poolt KorS § 46 alusel isiku kinnipidamist kohaldatud 164 korral, millest Kesklinna politseijaoskonna kinnipidamised moodustasid vaid 6 (PPA analüüsi- ja andmelaoinfosüsteem). Oluline on uurida, millises olukorras politseiametnikud seda meetet kohaldavad ning kas seda saaks kasutada tõhusamalt. KorS-i praktikas rakendumise analüüsimist on pidanud vajalikuks ka siseministeerium, kes on selle välja toonud ühe olulise tegevusena avaliku korra tagamisel (Siseturvalisuse arengukava 2015—2020, 2015, lk 41).

Lõputöö teema on **uudne**, sest KorS-i alusel isiku kinnipidamise kohaldamist on vähe uuritud ning sellel teemal ei ole kirjutatud lõpu- ega magistritööid. Varasemalt on Sisekaitseakadeemias politsei- ja piirivalvekolledžis kaitsnud lõputöö Tarmo Muld, kes kirjutas küll inimeste kinnipidamisest massilise korratuse käigus, kuid tema töö oli suunatud rahutuse käigus toime pandud süütegude tõendamisele ning orienteeritud kiirreageerijatele (Muld, 2010).

Justiitsministeeriumis töötav Markus Kärner kaitses 2014. aastal Tartu Ülikoolis magistritöö, kus võrdles isiku kinnipidamise aluseid süüteomenetluses ning teisi isiku- või liikumisvabadusi piiravaid toiminguid, et teha selgeks, kas need on õiguslikult piisavalt eristatavad. Oma töös puudutas Kärner nii sellal veel kehtinud politsei- ja piirivalveseadust kui ka veel mitte jõustunud KorS-i ning tõi välja, et korrakaitseeaduse eelnõu seletuskirjas ei ole menetluste eristamisel piisavalt arvestatud menetleja subjektiivse kriteeriumiga (Kärner, 2014, lk 57). KorS § 1 lg 4 on kirjas: „Tegevuse õigusliku aluse valiku riikliku järelevalve menetluse või süüteomenetluse vahel määrab meetme objektiivne eesmärk,“ seega on oluline teada, kui palju mõjutab ametniku tahe KorS-i rakendamist.

Töös on **uurimisprobleem** püstitatud küsimusena: **Kuidas järgitakse isiku kinnipidamisel KorS § 46 sätestatut?**

Uurimisprobleemi täpsustavad **uurimisküsimused**:

- Millised on ametnike õiguslikud teadmised KorS § 46 osas?
- Missugused on peamised probleemid KorS § 46 kohaldamisel praktikas?
- Kuidas parandada ametnike poolt KorS § 46 kohaldamist?

Lõputöö **eesmärk** on välja selgitada võimalikud kitsaskohad KorS § 46 lg 1 p 1—6 ja p 8 kohaldamisel ja esitada lahendused selle parandamiseks.

Eesmärgi täitmiseks püstitatakse järgnevad **uurimisülesanded**:

1. Analüüsida KorS § 46 kohaldamise õiguslikke aluseid;
2. Analüüsida Kesklinna PJ ametnike poolt kohaldatud korrakaitselisi isiku kinnipidamisi;
3. Kaardistada meetme kohaldamisel tekkinud võimalikud kitsaskohad ametnike praktikas;
4. Teooria ja empiirilise uuringu võrdluste põhjal teha järeldused ning pakkuda välja lahendused meetme paremaks kohaldamiseks.

Töö raames viiakse läbi kvalitatiivne empiiriline uuring, mille strateegia põhineb juhtumiuuringusel (Hirsjärvi *et. al.*, 2007, lk 126). Andmekogumismeetodina kavatakse kasutada dokumendivaatlust ja poolstruktureeritud intervjuud, kuid PPA soovitusel loobutakse dokumendivaatlusest (Õunapuu, 2014, lk 170). Uuring on suunatud Kesklinna politseijaoskonnale, mis suurendab autori jaoks uuringu läbiviimise mugavust ja kättesaadavust, kuna autor on teenistuses nimetatud politseijaoskonnas. Intervjuude valim koostati variatiivsuse põhimõttel, ehk valimihulk ei ole suur, kuid oluline on nende erinevus üksteisest (Õunapuu, 2014, lk 151). Andmeanalüüsimeetodina rakendatakse tavapäraselt kvalitatiivset sisuanalüüsi (Laherand, 2008, lk 279—295).

Lõputöö koosneb kahest peatükist. Esimeses peatükis antakse teoreetiline ülevaade KorS § 46 kirjutatud meetme õiguslikest alustest ja meetme rakendamisele kehtivatest nõuetest ning tuuakse välja asjakohased juristide arvamused seaduses sätestatu kohta. Sellele järgneb peatükk riikliku järelevalve menetluse ja süüteomenetluse eristamise teemal. Töö teoreetilise osa korrakaitsealise kinnipidamise aluseid analüüsivas peatükis ei puudutata KorS § 46 lg 1 p 7 sätestatud artikli 32 alusel Schengeni infosüsteemi kantud isiku kinnipidamist, kuna see on lõputöö mahtu arvestades liialt mahukas. Töös kasutatakse töö kirjutamise ajal kehtivaid õigusaktide redaktsioone. Teises peatükis esitletakse empiirilise uuringu läbiviimise meetodikat, intervjuudes saadud tulemusi ning tuuakse välja teemakohased järeldused.

1. KORRAKAITSELISE KINNIPIDAMISE SISU JA EESMÄRK

1.1. Põhiseaduse ülimuslikkus

Živanović kirjutab, et kuritegevuse takistamise ja ühiskondlike väärtuste kaitsmise eesmärgil piiratakse kahtlustatava õigusi ja vabadusi, kuid selline tegevus on lubatud põhiseaduses ja rahvusvahelistes regulatsioonides selgelt piiritletud tingimustel (Živanović, 2018, p. 797).

Amnesty Internationali Hollandi osakond on täiendanud ÜRO poolt välja antud korrakaitseametnike jõu ja tulirelva kasutamise põhinõudeid. Ametnike õigused vahetu sunni kasutamise puhul peavad olema seadustega täpselt reguleeritud, kuid seaduste loomisel tuleb arvestada riiklikke kui ka rahvusvahelisi inimõiguslikke leppeid ja norme. Selleks, et ametnikud suudaksid tööd tehes seadust järgida, peavad olemas olema selgitavad tööjuhendid ning teooria kinnistamiseks õpingud ja harjutused ning tööandja poolt peab olema tagatud kohane varustus. Need tegurid loovad keskkonna, mis võimaldab ametnikul olukorda hinnates valida parima ning ühtlasi ka seadusega kooskõlas oleva lahenduse. Sunni kasutamise nõuete rikkumine peaks endaga kaasa tooma ametniku suhtes uurimise algatamise, et tagada vastutustundlik jõu kasutamine ametniku poolt. (Bienert, 2016, pp. 207—208)

PS § 20 järgi on igaühel õigus vabadusele ja isikupuutumatusel ning seda tohib inimeselt võtta vaid seaduses sätestatud juhul ja korras. PS § 9 kohaselt on õigused, vabadused ja kohustused võrdselt nii Eesti kodanikel kui ka Eestis viibivatel välisriikide kodanikel ja kodakondsuseta isikutel. Seega on oluline teada, kuidas kohaldada õigest sellist meetet, mis inimese põhiõigust niivõrd tõsiselt piirab. Samamoodi on oluline teada, millisel viisil on põhiseaduses kirjeldatud võimalused selliste meetmete loomiseks. (Põhiseadus, 1992)

PS § 13 kohaselt on igaühel õigus riigi ja seaduse kaitsele ning seadus kaitseb igaühte riigivõimu omavoli eest (Põhiseadus, 1992). Selline õigus tekitab riigile ülesande luua vastavad seadused, süsteemid ja asutused, mis aitavad kaitsta inimesi ja võimaldavad neil kasutada enda põhiõiguseid ja –vabadusi. Sellest paragrahvist tuleneb üldise kaitsepõhiõiguse kontseptsioon, mille kohaselt on igaühel õigus, et riik kaitseks neid kolmandate isikute rünnete eest. Jäätma toob enda doktoritöös välja, et lisaks seaduste vastuvõtmistele on riigil kohustus inimesi kaitsta veel riigivõimu ja avalike ülesannete

täitmisel, mis tähendab, et riikliku järelevalve menetluses peab samuti tagama põhiõiguste kandjatele nende elu, tervise, vabaduse, au ja omandi. (Jäätma 2015, lk 34—36)

Jäätma sõnul on tõhusaim kaitse õigushüvede kahjustuste vastu on neid ennetada, mistõttu on riigil õigus ja kohustus tegutseda enne rikkumise toimumist (Jäätma, 2015, lk 38). Isiku korrakaitse kinnipidamise kohaldamise alusteks on muuhulgas vahetult eelseisva kuriteo ärahoidmine, elu või kehalist puutumatust ähvardava vahetu ohu tõrjumine, kohtu kehtestatud lähenemiskeelu tagamine (Korrakaitseseadus, 2011). Võrreldes neid kolme punkti eeltoodud põhiseaduse § 13-1 põhineva kaitsekohustusega, siis saab autori arvates öelda, et isiku korrakaitse kinnipidamisega viiakse ellu põhiseadusest tulenevat riigi kaitsekohustust, millega saab tõrjuda ja ennetada ohtu inimeste elule, tervisele, vabadusele, aule ja omandile.

Kui PS § 13 sisust on tuletatud üldine kaitsepõhiõiguse kontseptsioon, siis PS § 14 sätestab, et õiguste ja vabaduste tagamine on seadusandliku, täidesaatva ja kohtuvõimu ning kohalike omavalitsuste kohustus (Põhiseadus, 1992). Peamiselt tähendab see seda, et riigil on kohustus võtta vastu need meetmed, mis tagavad inimestele nende põhiõiguste kasutamise. Jäätma sõnul on üheks selliseks meetmeks korrakaitse regulatsiooni ja vastavate korrakaitseorganite moodustamine (Jäätma, 2015, lk 38). Eestis on kehtivaks korrakaitse regulatsiooniks korrakaitseseadus, mille alusel tegutsevad igapäevaselt mitmed korrakaitseorganid (edaspidi KKO) nagu politsei, pääste, linna- ja vallavalitsus ja teised. Seega nähtub, et olles võtnud kasutusele vahendid tagamaks põhiõiguste realiseerimise, on riik täitnud oma PS § 14-st tulenevat kohustust.

1.2. Korrakaitse kinnipidamise alused ja nõuded

KorS § 46 lg 1 sätestab esmalt meetet kohaldama volitatud isiku ning kirjeldab meetme üldist kohaldamise viisi. Isiku kinnipidamise kohaldamiseks volitatud asutus on politsei, kuid ka muu korrakaitseorgan, kui neile on sellise meetme kasutus vastava seadusega ette nähtud. Isik peetakse kinni ruumi või sõidukisse sulgemise läbi või muul viisil oluliselt tema füüsilist vabadust piirates. (Korrakaitseseadus, 2011)

Meetme põhjalikuks mõistmiseks on vajalik sisustada seaduses kirjasolevad blanketsed mõisted nagu „muu korrakaitseorgan“. KKO-d, kellele on antud volitus kohaldada KorS-i erimeetmeid oma valdkonna seadusega, on mitmeid, kuid kõigile neist ei ole antud voli isiku kinnipidamiseks. Näiteks päästeseadus § 13¹ lg 1 nimetab Päästeametile riiklikku järelevalve teostamiseks KorS-i meetmed §-de 30, 32, 44, 49, 50 ja 51 alusel, kuid mitte §-i 46 (Päästeseadus, 2010). KKO-d, kes on volitatud kasutama KorS § 46 alusel isiku kinnipidamist, on näiteks kaitsepolitsei ja Maksu- ja Tolliamet. Kaitsepolitsei volitus tuleneb julgeolekuasutuste seaduse § 21 lg 1 järgi, mis sätestab kaitsepolitsei politseiametniku õiguse tööülesannete täitmisel kohaldada KorS-is nimetatud riikliku järelevalve meedet ning vahetut sundi (Julgeolekuasutuste seadus, 2000). Tolliseadus (edaspidi TS) § 61 sätestab õiguse kohaldada KorS §-des 30–34 ja 44–52 kirjeldatud meetmeid mõnede erisustega (Tolliseadus, 2017).

See, et isiku kinnipidamise näol on tegemist kõige enam põhiõigusi riivava meetmega, on toodud välja ka KorS-i eelnõu seletuskirjas (Justiitsministeerium, 2007 lk 75). Seletuskiri mainib samuti, et esialgselt 1997. aastal koostatud KorS-i kavast loobuti, kuna oldi arvamisel, et sellisel kujul oleks ametnike kaalutusõigus sunni kohaldamisel ja põhiõiguste piiramisel liialt suur (Justiitsministeerium, 2007 lk 6). Autori arvates saab öelda, et KorS § 46 koostamisel on neid tingimusi silmas peetud, kuna juba meetme kohaldamise õigus on antud ainult kindlaks määratud KKO-dele. See on kooskõlas ka KorS-i ühe olulisema põhimõttega, milleks on proportsionaalsus. Autori arvates on isiku kinnipidamise kohaldamise õiguse andmise piiritlemine proportsiaalne, kuna igal KKO-l puudub vajadus sellise meetme kohaldamiseks, sest see pole sobiv meede nende töövaldkonnas olevate nõuete üle järelevalve pidamiseks. Sel moel on tagatud, et inimeste üht olulisemat põhiõigust ei piirata liialt kergekäeliselt.

Isiku kinnipidamisel sulgetakse isik kas **ruumi, sõidukisse või piiratakse vabadust muul moel**. Ruumi ja sõiduki puhul peab olema tegemist KKO enda sõiduki või ruumiga ning olema kinnipidamiseks ette nähtud, mitte igasugune lukustatav ruum. Meetme kirjelduses olev lause: „või piirates muul viisil olulisel määral tema füüsilist vabadust“ jätab kinnipidamise viiside loetelu lahtiseks, mis aga ei anna KKO-le õigust isiku vabadust täielikult oma äranägemise järgi piirata. Oluline on meeles pidada KorS § 9 sätestatud õiguste kaitse ja inimväärikuse tagamise põhimõtet, mille järgi tuleb inimesi kohelda nende au teotamata ja inimväärikust alandamata (Korrakaitseadus, 2011). Meetme selline sõnastus annab võimaluse paigutada isikuid kinnipidamiseks ka mujale,

kui selleks ette nähtud ruumidesse, mis osutuks vajalikuks nn pronksöö rahutuste ajal, kui kinni peetud isikud majutati Tallinna sadamas asuvasse D-terminali ruumidesse. On oluline, et seaduse sõnastus ei kitsenda selle kohaldamise võimalusi liialt, kuna kõiki võimalikke juhtumeid ei ole võimalik ette näha. (Laaring *et. al.*, 2017 lk 149)

Meedet on lubatud kohaldada siis, kui see on **vältimatu** sättes kirjeldatud olukordade puhul, mis tähendab proportsionaalsuse hindamist – kui sama eesmärk on saavutatav muu meetmega, ei ole kinnipidamine vältimatu. Sama nõuet peab järgima vahetu sunni kasutamisel. Kinni tohib isikut pidada vaid seni, kuni püsib veel seaduses kirjeldatud olukord, kuid ilma kohtu loata ei tohi kinnipidamise kestus ületada 48 tundi. Kinnipidamise põhjus ja kestvus tuleb teha teatavaks kinnipeetavale. Lisaks peab võimaldama kinnipidamisest teatada oma lähedasele ja esindajale ning isik peab saama esitada KKO-le selgitusi ja taotlusi. Isikul on õigus tutvuda meetme kohta koostatud protokolliga ning soovi korral esitada KKO juhile vaie või halduskohtule kaebus, kui ta tunneb, et tema õiguseid on rikutud. Õigus esitada kaebus on üks demokraatia vormidest ning andes isikule õiguse kaevata, kaitstakse seeläbi tema õiguseid ja vabadusi (Borodin & Vodolaskova, 2018, p. 138). Globaliseerumine toob Eestisse erinevaid rahvuseid, mis tähendab, et kui isikule tuleb viivitamata selgitada asjaolusid talle arusaadavas keeles, siis välismaalt pärit turistiga võib suhtlemisel tekkida probleeme, juhul kui ta ei mõista inglise ega vene keelt. Alaealise või piiratud teovõimega isiku puhul peab KKO võimalusel teavitama tema seaduslikku esindajat ning samuti peab KKO lähedasega ise ühendust võtma siis, kui kinnipeetav seda ise võimeline tegema ei ole. (Laaring *et. al.*, 2017 lk 144—148)

Kui isikut peetakse kinni arestimajas, siis kohaldatakse tema suhtes vangistusseaduse 4. ja 7. peatüki sätteid. Kinnipeetuid hoitakse ööpäevaringselt lukustatud kambrites ning neid valvatakse pidevalt visuaalselt või elektrooniliselt (Vangistusseadus, 2000). Täpsemad tingimused on kirjas arestimaja sisekorraeskirjas. Näiteks muuhulgas arestimajja saabumisel otsitakse läbi nii isik kui tema asjad, mida võib teha isikuga samast soost ametnik. Arestimajas on kinnipeetul keelatud asjad nagu: nõelad, nõõrid, võtmed, alkohol, küünlad, sularaha jpm. Isiku vabastamisel tagastatakse temalt hoiule võtud esemed, mille kättesaamise kohta võetakse tema allkiri. (Siseministeerium, 2011)

Kinnipidamise dokumenteerimise kord kehtestatakse Vabariigi Valitsuse määrusega ning määruse § 2 loetleb protokollis olevad kohustuslikud andmed, milleks on muuhulgas:

ametniku andmed, kinnipeetu andmed, kinnipidamise aeg, lähedase teavitamine jne. Määruse § 1 lg 2 lubab protokollki jätta koostamata, juhul kui isiku suhtes relva või erivahendit ei kasutatud, meede ei kestnud rohkem kui 3 tundi ning isik ise ei nõua protokollki koostamist. Siiski peab protokollki mitte tegemisel säilitama isiku andmed, meetme õiguslik alus ja aeg, kuna isik võib nõuda protokollki koostamist tagant järgi. (Vabariigi Valitsus, 2014)

Järgmises osas analüüsitakse meetme kohaldamise aluseid. Esimene punkt sätestab isiku kinnipidamise **vahetult eelseisva kuriteo toimepanemise ärahoidmiseks** (Korrakaitseadus, 2011). Säte sisaldab mitut õiguslikku mõistet, mis on tarvis meetme mõistmiseks lahti mõtestada. Süüteod jagunevad kuritegudeks ja väärtegudeks. Karistusseadustiku (edaspidi KarS) 3. peatükis 1. ja 2. jaos on sätestatud põhikaristused vastavalt kuritegude ja väärtegude eest. Kuriteo toimepanemise eest on võimalik isikule mõista kas rahaline karistus või vangistus. Väärteo toimepanemise eest seevastu on võimalik määrata kas rahatrahv, arest või sõiduki juhtimisõiguse äravõtmine. Kõik kuriteod on sätestatud KarS-is. Seega peab meedet kohaldav ametnik olema kindel, et isiku tegevuse tulemusena pannakse toime kuritegu, mitte väärtegu. (Karistusseadustik, 2001)

Autori arvates võib praktikas meetme kohaldamisel probleeme tekitada see, et isiku käitumise hindamisel võib osutada keeruliseks otsustada, kas isik on toime panemas kuritegu või väärtegu. Riigikohtu kriminaalkolleegium on M. M. väärteoasjas arutlenud väärteo ja kuriteo eristamise üle. Sündmuse tunnistaja oli M. M. suhtes kasutanud KrMS § 217 lg 4-st tulenevat nn igäühe kinnipidamise õigust, mille järgi võib kinni pidada kellegi, kes on tabatud kuriteo toimepanemiselt või vahetult pärast seda (Kriminaalmenetluse seadustik, 2003). Tunnistaja eemaldas alkoholijoobe tunnustega M.M.-i maja eest sõiduki juhtimiselt ning hoidis teda enda kodus politsei saabumiseni. M. M. kaitsja sõnul oli tegemist ebaseadusliku kinnipidamisena, kuna tegemist oli väärteoga. Riigikohus leidis, et kuna isikul mõõdeti joobeks 0,64 mg/l alkoholi väljahingatavas õhus, siis ei saanud inimene olla teadlik, et tegemist on väärteoga ja et ta tegutses õiguskorda kaitsval eesmärgil, siis tuleb selline kahtlus tõlgendada tema kasuks. Riigikohtu seisukoht võib kergendada meetme kohaldamisel isiku käitumise hindamist. Nimetatud juhtumist oli tegemist alkoholijoobega, kuid sarnaselt on keeruline hinnata ka varavastaste süütegude puhul seda, kui suur võib olla võimalik kahju, kuna sellest oleneb, kas on alus isik kinni pidada. (M. M. väärteoasi LS § 224 lg 2 järgi, 2019)

Kuritegu peab iseloomult olema vahetult eelseisev, mis hõlmab ohu ajalist ja tõenäosuslikku külge. Oht on vahetu, kui selle tõeks saamise võimalus on suur, kuid samas peab see ajalises mõttes juhtuma vahetus tulevikus või on see juba alanud (Justiitsministeerium, 2007 lk 6, 8). Nende kahe aspekti kogumiks võib tuua näiteks juhtumi, kus inimene seisab mõne kallima sõiduauto kapotil või katusel, kuid tema tegevusest pole veel tekkinud autole kahjustusi. Võõra asja rikkumine on sätestatud KarS § 203-s, mispuhul algab kuritegu olulisest kahjust, ehk alates 4000 eurost (Karistusseadustik, 2001). On tõenäoline, et kalli sõiduauto kapoti või katuse parandamine võib osutuda kallimaks olulise kahju piirist.

KorS § 46 lg 1 p 2 annab aluse isiku kinnipidamiseks **isiku elu või kehalist puutumatus ähvardava vahetu ohu tõrjumiseks** (Korrakaitseadus, 2011). Suurim seadusega kaitstav hüve on inimese elu, kuid KorS § 46 lg 1 p 2 kaitseb lisaks elule ka kehalist puutumatus. Kehaline puutumatus on KorS-is defineeritud kui seksuaalse enesemääramise õiguse raske rikkumine või raske tervisekahjustuse tekitamine. KarS-is sätestatud seksuaalse enesemääramise vastaste süütegude seas on muuhulgas vägistamine, alaealiselt seksi ostmine ja suguühe lapsealisesega. Samuti sisustatakse läbi KarS-i raske tervisekahjustuse tekitamine KarS § 118-ga, kus on loetletud sellised tagajärjed nagu: oht elule, raske psüühikahäire, raseduse katkemine, elundi kaotus ja mõned teised. KarS § 118 on olemuselt tagajärge hindav säte ning tervisekahjustus tunnistatakse raskeks siis, kui see vastab ekspertiisi alusel tervisekahjustuse kohtuarstliku tuvastamise korras olevale seisundile (Vabariigi Valitsus, 2002). Elulises olukorras peaks olema võimalik tunda ära seksuaalse enesemääramise vastu suunatud tegu, kuid on ebaselge, kuidas saab hinnata raske tervisekahjustuse tekkimist, kui karistusõiguses tuleb seda teha läbi ekspertiisi määramise. Saab oletada, et kohtuvaidluse korral kohaldatakse eelnevalt mainitud riigikohtu praktikat ning lähtutakse sellest, et vägivaldset isikut kinni pidades on selle eesmärk õiguskorra ja teise inimese tervise kaitsmine. Nagu ka eelmise punkti puhul, peab ka selle punkti kohaldamise jaoks esinev oht olema vahetu. (Karistusseadustik, 2001)

Samuti võib elulises olukorras tekkida probleeme kahe esimese punkti eristamisel, kuna selline tegu, mis on suunatud isiku elu või kehalise puutumatus vastu, kvalifitseerub samuti kuriteona. Seega saaks sellises olukorras kohaldada isiku kinnipidamist ka KorS § 46 lg 1 p 1 alusel ning on küsitav, millisel juhul peaks kohaldama KorS § 46 lg 1 p 2 sätestatud alust. Kärsten kirjutab, et seaduste loomisel on oluline õiguskeele selgus ja

täpsus (Kärsten, 2017, lk 1). Uurides kohtuotsuseid selgub, et vahel peetakse kuriteojärgselt isik kinni KorS § 46 alusel. Viru Maakohtu otsusega tunnistati A.A. süüdi KarS § 121 lg 2 p 2 järgi lähisuhtes olevale isikule füüsilise valu ja tervisekahjustuse tekitamises ning kohtuotsusest nähtub, et A.A. oli peale kuritegu peetud kinni KorS § 46 lg 1 p 1 alusel (A.A. süüdistuses KarS § 121 lg 2 p 2 järgi kokkuleppemenetluses, 2020). Pärnu Maakohtus süüdistati T.K.-d tervisekahjustuse või tapmisega ähvardamises ning kohtuotsuses on kirjas, et pärast kuritegu peeti T.K. kinni KorS § 46 lg 1 p 2 alusel (T.K. süüdistus KarS § 120 lg 1 järgi kokkuleppemenetluses, 2020). Kuigi juhtumite üksikasjad pole autorile teada, võib väita, et teoreetiliselt tuleks KorS § 46 lg 1 p 1 kohaldamisel lähtuda isikute füüsilise tervise kahjustamise ohust ning KorS § 46 lg 1 p 2 kohaldamisel järgida sõnastuses olevat fraasi „ähvardav oht“ ning kohaldada seda verbaalse ähvarduse olemasolul. Keaton ütles oma kõnes, et seadusloome peab lisaks teooriale töötama ka praktikas ning selleks peab see olema lugejale selgelt kirjutatud, kuna vastasel juhul on ebaaus temalt oodata seaduskuulekat käitumist (Keaton, 2014). Bertlin uuris seadusloome erinevaid lähenemisi ning leidis, et kohati on seadused sõnastatult nii keeruliselt, et paljudel juristidel tekivad lugemisel samasugused raskused nagu ilma juriidilise hariduseta inimestel (Bertlin, 2014, p 47). On küsitav, miks eelnevalt mainitud juhtumites peeti isik kinni just KorS-i alusel. Kui kinnipidamised toimusid pärast kuritegu, siis kuriteos kahtlustatava kinnipidamine on sätestatud KrMS § 217 alusel. Autor arvab, et praktikas esineb korraaitsealise isiku kinnipidamise kohaldamisel eksimusi riikliku järelevalve ja süüteomenetluse eristamisel, millest töös kirjutatakse lähemalt alapeatükis 1.3.

On leitud, et vägivaldse peretüli käigus osapoolte lahutamata jätmine võib viia suhte paranemiseni, mis omakorda toob kaasa vägivalda jätkumise, kuna jätkuv suhtlus ja vägivald normaliseerib sellise suhte ohvri jaoks (Carotta *et. al.*, 2018, pp. 227—229). Vägistamise tagajärgede tundmaõppimiseks uuriti selle teo ohvriks langenud tütarlapsi, kellest oli enesetapuohus lausa 57% ning ka veel 12 kuud pärast rünnakut esines mõnel neist tugevat depressiooni, posttraumaatilist stressihäiret ja ärevust isegi pärast kuuenädalase tugiprogrammi läbimist (Oshodi *et. al.*, 2016, p. 261). On selge, et tegu, mis on suunatud isiku elu või kehalise puutumatus vastu, võib tugevalt kahjustada ka inimese vaimset tervist, mistõttu on oluline, et sellise ohu olemasolul peab selle ära hoidma. Nagu eelnevalt mainitud, on riik põhiseadusega kohustatud looma võimalusi inimest rünnaku eest kaitsta ning korraaitsealine kinnipidamine kui ennetav meede näitab

riigi proaktiivset tegevust üldise kaitsepõhiõiguse realiseerimisel (Jäätma, 2015, lk 35—40).

Lähenemiskeelu eiramine võib panna ohtu tervise või elu. Ameerika Ühendriikides on kujunenud probleemiks olukorrad, kus varasema vägivaldse juhtumi tõttu kehtestatud lähenemiskeeld ühe lapsevanema suhtes muutub ühel hetkel kasutuks, kuna teine lapsevanem on otsustanud vägivallatseja enda ellu tagasi lasta. Vägivallatseja pole aga enda käitumist muutnud, mis on viinud vägivalda kasutamiseni laste suhtes. Sellepärast on oluline, et kehtestatud lähenemiskeeldu järgitakse ning korrakaitsjatel oleks seaduslik alus seda jõustada. (Damian, 2019, p. 555)

Selle võimaluse annab korrakaitseorganile KorS § 46 lg 1 p 3, **mille alusel võib isiku pidada kinni, kui ta rikub kohtu kehtestatud lähenemiskeeldu**. Kohus kehtestab lähenemiskeelde kahel viisil: KrMS alusel kuriteos kannatanu kaitseks ning tsiviilkohtumenetluse seadustiku alusel isiku eraelu või muu isikuõiguse kaitseks (Kriminaalmenetluse seadustik, 2003; Tsiviilkohtumenetluse seadustik, 2005). Tsiviilkohtu kaudu lähenemiskeelu kehtestamiseks peab isiku käitumises esinema võlaõigusseaduse § 1055 lg 1 kirjeldatud tunnused, milleks on tervise kahjustamine, eraelu puutumatus, aga ka muu isikuõiguste rikkumine, seega on loetelu lahtine (Võlaõigusseadus, 2005). Seega on lähenemiskeelu kehtestamise aluseks tugev isikuõiguste rikkumine ning meenutades Damiani mainitud probleemi tõsidust on selge, et lähenemiskeelu rikkumise lõpetamine on vajalik.

On veel üks põhjus, miks lähenemiskeelu jõustamine on vajalik. Nimelt on kohtu poolt kohaldatud lähenemiskeelu korduv rikkumine ja samuti, kui keelu rikkumisega pannakse ohtu isiku elu, tervis või vara, karistatav kuriteona (Karistusseadustik, 2001). See tähendab, et kui KorS-i alusel kohaldatakse kinnipidamist lähenemiskeeldu rikkuva isiku suhtes, siis on sellega samal ajal võimalik ära hoida ka kuritegu. Korrakaitseseadus on üles ehitatud Saksamaa liiduvabariikide korrakaitseõiguse eeskujul (Justiitsministeerium, 2007, lk 6—7). Üks näide Saksamaal kasutusel olevatest meetmetest on *Platzerweis*, mis otsetõlkes tähendab väljaheitmist. See on kasutusele võetud peretülide lahendamiseks, millega kohtu või politsei otsuse läbi piiratakse süüdlase ligipääsu teise osapoole juurde. 10 päeva kestva keeluga on võimalik ära võtta koduvõtmed, kehtestada kellaajapõhine liikumiskeeld või regulaarselt politseijaoskonnas käimine ning sarnaselt lähenemiskeeluga, on selle rikkumine karistatav. (Kury & Smartt, 2006, pp. 389—399)

Algse KorS-i muutmisel lisati §-i 46 isiku kinnipidamiseks säte **sundtoomise** puhul, kuna sundtoomisel on vaja isik sulgeda sõidukisse ning lisaks ei saa alati vajalikke toiminguid koheselt läbi viia, mispuhul on inimest vaja mõnda aega kinni hoida (Justiitsministeerium, 2011, lk 15). Alus sundtoomiseks tekib järgmistel juhtudel:

Kutsele mitte ilmumine:

- KorS § 31; VTMS § 43; TsMS §-d 266, 346; HKMS § 25

Aresti kandmisele mitte ilmumine:

- VTMS § 205 lg 4, TsMS § 47

Süüteo menetluse menetlustoimingu läbiviimiseks:

- KrMS § 139

Sundtoomise kohaldamiseks peab kohtuväline menetleja või kohus koostama määruse. Autori arvates võib meetme kohaldamisel tekitada probleeme see, et sundtoomine on sätestatud erinevates seadustes, erinevate nõuete ja alustega. Näiteks KorS-i alusel sundtoomist võib kohaldada vaid siis, kui kutsele ilmumata jäänud isikul võib olla kõrgendatud ohu tõrjumiseks olulist teavet, vastasel juhul saab talle määrata vaid sunniraha (Korrakaitse seadus, 2011). Praktikas koosneb sundtoomine kahest etapist: esmalt määruse koostamine ja siis isiku sundtoomine. Isiku kinnipidamine sundtoomisel tähendab veel ka kolmandat astet, mis tähendab lisanõudeid. Näiteks KorS § 32 lg 7 järgi on lubatud isiku kinnipidamine, kuid mitte kauem kui 12 tundi (Korrakaitse seadus, 2011). Ametniku jaoks võib kõikide vajalike reeglite järgimine olla keeruline. KorS-i kommenteeritud väljaanne kirjutab, et enne meetme kohaldamist peab veenduma, et määrus on koostatud õiguspäraselt, kuna tegemist on isiku õiguste tugeva piiramisega ning isikul võib rikkumise korral politsei tegevuse peale esitada kaebuse (Laaring *et. al.*, 2017 lk 145—146). Tartu Maakohus leidis A.J.-i kriminaalasjas, milles A.J.-i süüdistati tema sundtoomist ja kinnipidamist täitva politseiametniku ründamises, et kohtumäärused on kohustuslikud täitmiseks kõikidele Eesti Vabariigi territooriumil olevatele isikutele, mistõttu ei olnud politseiametnikel alust täiendavalt hinnata kohtu poolt koostatud sundtoomise määruse õiguspärasust (A.J. süüdistus KarS § 274 lg 1 järgi üldmenetluses, 2019). Eelnevale tuginedes võib väita, et kuigi sundtoomist ja kinnipidamist täitma asuvalt politseiametnikult peaks nõudma sundtoomise määruse õigsuses veendumist,

oleks seda mõistlik teha ainult selle üksikasjade osas, mitte täielikus sisulises osas. Teisisõnu, politseinik peab tegema kindlaks, et kinni peetakse õige inimene ja seda tehakse nõuetekohaselt, mitte hakkama kontrollima määruse koostamise tagamaad.

Viienda punkti sisu annab aluse **kinni pidada tervises seisundi või vanuse tõttu abi vajav isik, et ta pädevale isikule abi osutamiseks üle anda**. Kinnipidamise eesmärk peab olema ohu ennetamine, väljaselgitamine või tõrjumine või korrarikkumise kõrvaldamine (Korrakaitse seadus, 2011). Isiku kinnipidamise vajalikkus tuleneb sellest, et tema tervise või vanuse tõttu ei ole ta võimeline saama aru, et vajab abi. Samuti kui isik isegi on võimeline saama aru, kuid ei saa ise midagi selle jaoks teha. Sõnastuses on täpne vanus jäetud lahtiseks, mis teeb võimalikuks nii vanade kui noorte inimeste aitamise (Laaring *et. al.*, 2017 lk 146). Oliveri uuring soovitas vangistuses olevate inimeste arvu vähendamiseks asendada vanglakaristus sobiva ravimeetodiga nende inimeste puhul, kelle kriminaalse käitumise tegelikud põhjused peituvad vaimsetes probleemides või alkoholi- või narkootikumisõltuvusest (Oliver, 2020, p 1123). Laaring on kommenteerinud sätte sõnastust ning arvab, et ohu ennetamise tähendus jääb selgusetuks ja ebaselge on see, kas oht peaks olema konkreetne või abstraktne (Laaring, 2015, lk 108—109).

Politsei reageerib paljudele erinevatele sündmustele ning mõnikord ei ole sündmuse lahendamine politsei pädevuses. KorS-i alusel abivajava isiku kinnipidamine on oluline vahend politseitöös, kuna annab võimaluse tegutseda ka sellise inimese suhtes, kes ei ohusta küll teise inimese tervist, kuid võib endale ohtu kujutada. Politseile sellise õiguse andmine on kasulik, kuna politseil on hea reageerimisvõimekus ja muu pädev isik ei pruugi nii kiiresti kohale jõuda. On uuritud, et tahtevastastelt psühhiaatriahaiglasse paigutatud patsientide hulgas oli levinud sümptomiteks psühhoos, vihad ja esemete lõhkumine (Kaltiala-Heino, 2010, p. 790). Võrreldes vägivaldse kuriteo eest kinni peetuid ja psühhiaatriapatsiente on leitud, et patsiendid on rohkem antisotsiaalsed, neurootilised ja vihastavad kergeminini (Hornsveld *et. al.*, 2008, p. 414). Selliste inimestega tegelemiseks tuleb kasuks politsei abi, kes on väljaõppinud vahetu sunni kasutaja, kuna näiteks kiirabi töötajatele võib olukord olla ohtlik. Suurbritannias on rõhutatud, et tervise tõttu kinnisesse asutusse paigutatud inimestel oli enda kaitseks vähem õigusi kui süüteo kahtlustataval (Tregaskis & Mayberry, 1991, p. 47). Isiku kinnipidamisel tuleb tutvustada temale kinnipidamise põhjust ja tema õiguseid, kuid kuna isik ei pruugi olla

arusaamisvõimeline on seadusega ettenähtud, et sellest teavitataks tema lähedast. On oluline, et seaduses oleks täiendavaid nõudeid nende kaitseks, kes ise seda teha ei suuda.

Kaks järgnevat punkti on seotud lapse kinnipidamisega ja tulenevad vajadusest jõustada lastekaitseseaduse (edaspidi LasteKS) nõudeid, mille jaoks on vaja laps kinni pidada. Esimene säte on mõeldud LasteKS § 23 lg-s 1 olevat **liikumispiirangut rikkuva noorema kui 16-aastase lapse kinni pidamiseks**, kes on avalikus kohas ilma täisealise saatjata ajavahemikus kell 23.00—06.00 või suvekuudel kella 24.00—05.00 ajal (Lastekaitseseadus, 2014). Lapse kinnipidamisel antakse ta kas üle lapsevanemale või seaduslikule esindajale või toimetatakse ta nende juurde, mis tähendab sõidukisse sulgemist. Samuti võib lapse toimetada kohaliku omavalitsuse hoolekandeesutusse (Korralduseseadus, 2011). Selgelt on tegemist ohtu tõrjuva meetmega, kuna LasteKS ei sätesta nõude rikkumise eest karistust. Eesmärk on lapse kaitsmine, mispärast on vaja, et temaga oleks kaasas täiskasvanu. Kuid kui täiskasvanu ei ole sellises seisundis, et oleks võimeline lapse ees hoolt kandma, näiteks alkoholijoobes või allutab last tegutsema seadust rikkuval viisil, siis on siiski vajalik lapse kinnipidamine (Laaring *et. al.*, 2017 lk 146).

Teine põhjus last kinni pidada on sätestatud LasteKS §-s 30, kus on sõnastatud **hädaohus oleva lapse** mõiste. Hädaohus olev laps on olukorras, kus on ohus tema elu või tervis või ohustab ta enda käitumisega iseennast või teisi. Praktikas võib olla keeruline eristada hädaohus olevat last abivajavast lapsest, mille mõiste on kirjas LasteKS §-is 26. Abivajava lapse puhul on ohustatud tema heaolu või on kahtlus tema väärkohtlemise, hooletusse jätmise või muu õigusi rikkuva situatsiooni suhtes ja lisaks siis, kui lapse enda käitumine ohustab tema enda või teiste heaolu. Autori arvates võib päriselus olla võimatu piiritleda olukorda, kus on ohus küll lapse heaolu, aga mitte tervis. LasteKS § 28 sätestab, et abivajadust hindab lastekaitsetöötaja või lapsega töötav isik vajadusel koos spetsialistiga ning hinnata tuleb muuhulgas lapse tervislikku, psühholoogilist, sotsiaalset ja majanduslikku seisut. LasteKS § 32 lg 3 järgi toimetab hädaohus oleva lapse ohutusse lastekaitsetöötaja või politsei. (Lastekaitseseadus, 2014)

Probleem võib tekkida, kui lastekaitsetöötajat võimalik kutsuda ei ole ja vastutus lapse seisundi hindamisel laskub politseinikule, näiteks öisel ajal toimuva peretüli puhul. Kas keskmine politseinik on võimeline lapse seisundit piisavalt hästi hindama? Lastekaitsele on siiski ööpäevaringne infotelefon, mis on mõeldud abivajavast lapsest teatamiseks või nõu

saamiseks ja on hea abivahend õige otsuse tegemiseks (Sotsiaalkindlustusamet, 2021). Kinni peetud laps tuleb toimetada ohutusse tingimustesse. See võib tähendada lapsevanemat, vanavanemat, kui oht ei olnud nende poolt põhjustatud või see juba lõppes. Kui oht tuleneb nendest, siis toimetatakse laps vastavasse sotsiaal-, haridus- või tervishoiuasutusse, kuid välistatud ei ole ka perekonna tuttav – tuleb lähtuda juhtumist. Laste heaolu on tähtsaim, seega peab kinnipidamisest teatama lastekaitsetöötajat, kellele edastatakse ka koopia protokollist, kuna lastekaitse peab tegelema perega edasi, et jõuda selgusele, kas edaspidi on lapse ohutus tagatud. Lapsele peab selgitama kinnipidamise põhjust ja tema õiguseid, kuid nagu enne mainitud abivajava isiku puhul, võib juhtuda, et lapse vanusest tingituna ei saa isik toimuvast aru. Seega peab hindama lapse arusaamisvõimet ja selgitama talle piisavalt lihtsalt ning liiga noore lapse puhul on lubatud see ka ära jätta, mis peab protokollis kajastuma. Oluline on meeles pidada, et lapsele ei tekitataks juurde stressi. (Laaring *et. al.*, 2017, lk 147)

Traumeerivad sündmused mõjutavad lapse arengut, mistõttu on tarvis laps saada kahjulikust keskkonnast eemale. Mida kiiremini laps ohtlikkust olukorrast eemaldada seda vähem kahjustub tema tervis ning seda paremini on võimalik teda aidata edaspidises elus. Kuid ka vanematest eraldamine võib olla lapse jaoks väga tugev negatiivne tunne. Parrish on kirjeldanud Ameerika Ühendriikide lõunapiiril levinud praktika mõju lastele, mille käigus võetakse ebaseaduslike piiriületajate juurest nende laps ära ja paigutatakse kinnipidamisasutusse. Kuigi KorS-i alusel lapse kinnipidamise eesmärk on ohu tõrjumise läbi tema kaitsmine, siis peavad lapsega tegelevad ametnikud olema asjakohase koolitusega ja head suhtlejad, et vältida lapsele edasise kahju tekkimist. (Parrish, 2019, p. 359)

Eraldi on sättes toodud välja nõuded isiku kinnipidamisel massilise korratuse käigus. Kui tavaolukorras on protokollimine kohustuslik relva või erivahendi kasutamisel või siis, kui kinnipidamine kestab kauem kui 3 tundi, siis massilise korratuse käigus peab meede olema protokollitud kinnipeetud isiku nõudmisel ning samuti üle 3-tunnise kestuse puhul. Kuna massilise korratuse käigus võib kinnipeetavate isikute hulk olla nii suur, et inimesi ei saa ära mahutada vanglasse või arestimajja, siis on võimalik isikut pidada kinni ka muus kohas. Kuna keelatud on teotada inimese au ja väärikust, siis võimalusel tuleb ajutise kinnipidamisruumi olud videosalvestada. (Korrakaitseseadus, 2011)

Massilise korratuse puhul on suure inimeste arvu tõttu keeruline hoomata kõike toimuvat, mistõttu on eriti tähtis tugevalt riivava meetme kohaldamisel säilitada kõik vajalik info. 2007. aasta aprillikuus toimunud rahutuste ajal oli kolme päeva jooksul tänavatel 8000 osalejat ning kinni peeti neist 1160. Seitse kinnipeetut esitasid Euroopa Inimõiguste Kohtule (edaspidi EIK) avalduse kinnipidamise ja kinnihoidmise ajal väärkohtlemise kohta ja nende poolt esitatud kaebuste uurimata jätmise tõttu. Avalduste ühine joon oli politseipoolne tugev võimuliialdus ja õiguste tutvustamata jätmine. EIK leidis, et ühe inimese puhul oli kasutatud liialt jõudu, mille tagajärjel murti tema küünarluu. Nelja inimese puhul otsustati, et Eesti riik ei uurinud piisavalt põhjalikult esitatud kaebusi vägivalda kasutamise kohta. See näitab protokollimise olulisust – põhjaliku uurimise jaoks on vaja säilitada piisavalt andmeid ja teha seda täpselt. (Korobov jt vs Eesti, 2013)

1.3. Riiklikku järelevalve ja süüteomenetluse eristamine

Peale korrakaitse kinnipidamise veel süüteomenetluslikud kinnipidamised väärtegude ja kuritegude puhul. Põhjuseid, **miks on vaja kahte erinevat liiki menetlust eristada**, leiab mitmeid. KorS-i eelnõu seletuskiri toob põhjuseks, et süüteo ettevalmistamine või toimepanemine või juba lõpetatud tegu võib anda aluse nii riiklikku järelevalve kui süüteomenetlusliku meetme kohaldamiseks. See tähendab, et võimuorgani tegevuse õiguspärasuse hindamiseks ja isiku poolt õiguskaitse saamiseks, peab olema arusaadav, kumb menetlusliik oli kasutuses. (Justiitsministeerium, 2007, lk 10—11).

KorS-i kommenteeritud väljaanne selgitab, et menetlused lähtuvad erinevatest eesmärkidest ja põhimõtetest ning nende meetmed erinevad sisu ja kaitsemehhanismide poolest, mille abil isik saab toimingut vaidlustada. Samuti on erinevad menetlustes tekitatud kahju hüvitamise alused ja ulatus. (Laaring *et. al.*, 2017, lk 5)

Pärnamägi põhjendab, et karistusõiguse üldpreventiivsest mõjust ühiskonnale ei piisa kõikide ohtude ärahoidmiseks. Karistusõigus põhineb seadusega täpselt kirjeldatud keelu rikkumisel, kuid kõiki võimalikke olukordi ei saa kirja panna ning vahel tekib oht inimese käitumisest sõltumata. Kogu avaliku korra kaitsmiseks on vaja ka ohutõrjeõiguse olemasolu. Eristamise vajalikkus seisneb selles, et kui süüteomenetluslikus olukorras saaks sekkuda ohutõrjeõiguslikul alusel, siis jääks adressaat ilma süüteomenetluses

kehtivatest kaitsemehhanismidest ning seega mõjutab otseselt inimese võimalusi enda õigusi kaitsta. (Pärnamägi, 2019, lk 190; 204)

Riigikohtu halduskolleegium on 2008. aastal maininud, et tollal kehtinud õiguse ja praktika järgi ei selgitatud isikule õigeaegselt ja arusaadavalt menetluse liiki ja tema õiguslikku staatus. Kinnitamata turvavõõga sõitnud juht ja kõrvalistuja keeldusid politseile andmast isikuttõendavat dokumenti, misjärel politseinikud kasutasid füüsilist jõudu ja käeraudasid dokumentide saamiseks ning seejärel toimetasid vääртеomenetluseks jaoskonda. Kolleegium leidis, et jõu kasutamine dokumentide saamiseks tehti järelevalvemenetluses ning edasine jõu kasutamine isikute kinnipidamiseks toimus vääртеomenetluses. Sellest tulenevalt tegi kohus otsuse jõu kasutamise kohta dokumentide saamiseks, kuid ei saanud seda teha kinnipidamise puhul. (Kaebus Lääne Politseiprefektuuri politseiametnike 24. mai 2006. a toimingute õigusvastaseks tunnistamiseks, 2008)

Kokkuvõtvalt on menetlusi vaja eristada sellepärast, et need põhinevad erinevatel eesmärkidel ning neile kehtivad erinevad põhimõtted ja nõuded. Olukorra hindamisel on vaja osata nende eristamist, kuna see mõjutab nii meetme adressaadiks olnud isiku õiguslikke võimalusi kui ka meedet kohaldanud ametniku käitumise hindamist.

Seda, et kahe menetlusliigi eristamine võib olla keeruline, tõdeb nii KorS-i eelnõu seletuskiri, KorS-i kommenteeritud väljaanne, Pärnamägi, Jäätma, Laaring kui ka Riigikohus. **Miks on neid keeruline eristada?** Seletuskiri toob välja, et mõned süüteomenetluses rakendatavad meetmed sarnanevad olemuselt riiklikku järelevalve meetmetega, nagu isiku kinnipidamine, mis on sätestatud KorS § 46, KrMS § 217 ja VTMS § 44, mida samuti mainib Jäätma (Justiitsministeerium, 2007, lk 11; Jäätma, 2015, lk 69). Kommenteeritud väljaandes on kirjas, et üks sündmus võib anda aluse nii järelevalve- kui süüteomenetluse alustamiseks ja need saavad toimuda paralleelselt, aga ka kasvada üksteisest välja (Laaring *et. al.*, 2017, lk 6). Riigikohtu halduskolleegium selgitab, et korduvalt on nii haldus- kui ka kriminaalkolleegium pidanud lahendama menetluse eristamise probleemiga, kuid mõlemad on leidnud, et tihti põhineb süüteomenetlus teabele, mis on kogutud järelevalvemenetluse käigus (Kaebus Politsei- ja Piirivalveameti toimingute õigusvastasuse tuvastamiseks ja avaldatud ebaõige teabe ümberlukkamiseks, 2016). Pärnamägi kirjutab, et kõige raskem on menetlust eristada süütegude ja ohtude ennetamise etapis, ehk kui pole konkreetset ohtu või süüteoaktlust

(Pärnamägi, 2019, lk 191). Laaring lisab, et keerulisus tekib sellest, et mõnel juhul on karistatav ka ainult ohu, mitte tagajärje tekitamine või ka süüteo ettevalmistamine (Laaring, 2015, lk 118—119). Keerulisust näitab ka Viru Maakohtu otsus N.M. kriminaalasjas, kus süüdistatava iseloomustuses on tõkendina loetletud isiku kinnipidamine pärast kuriteo toimepanemist KorS § 46 lg 1 p 1 alusel, kuigi kriminaalmenetluse tõkendiks seda seaduse järgi kindlasti lugeda ei saa (N.M. süüdistatuna KarS § 424 lg 2 järgi kokkuleppemenetluses, 2020). KorS-i kommenteeritud väljaandes on selgitatud, et korrakaitse isiku kinnipidamine on ohutõrjeline ja tuleb kohaldada siis, kui süüteomenetlust ei ole veel alustatud või puudub selleks alus (Laaring *et. al.*, 2017, lk 146). Olukorra hindamisel peab saama aru, kas esinevad süüteomenetluse alustamist põhjustavad asjaolud või mitte.

Kuidas siis neid omavahel eristada? KorS § 4 lg 1 sätestab, et valik kahe menetluse vahel tuleneb meetme objektiivsest eesmärgist (Korrakaitse seadus, 2011). Eesmärgi hindamiseks peab teadma mõlema menetluse eesmärke. Riikliku järelevalve eesmärk on preventiivne ehk õigushüvede ennetav kaitsmine, suurema kahju tekkimise vältimine ja korrariikkumise kõrvaldamine. Süüteomenetluse eesmärk on repressiivne, ehk teo toimepanija välja selgitamine ja karistamine (Laaring *et. al.*, 2017, lk 6). Pärnamägi järeldab, et ohutõrje on alati preventiivne ja tulevikku suunatud ning süüteomenetluses sekkutakse mineviku põhjal (Pärnamägi, 2019, lk 194).

KorS-i eelnõu seletuskirjas on selgitatud eesmärgi hindamist järgmiselt – tähtsust ei oma meedet kohaldanud ametniku kujutus või teadmised kohaldamise hetkel, vaid lähtuda tuleb keskmise objektiivse vaateja arvamusest, kumba eesmärki meede täitis (Justiitsministeerium, 2007, lk 11). Siiski on praktikas kujunenud eesmärgi hindamisel oluliseks ka subjektiivse eesmärgi ehk ametniku tahte väljaselgitamine ning kuidas see avaldus meetme adressaadi jaoks (Laaring, 2015, lk 118—119). Pärnamägi kirjutab, et kui keskmise ametniku jaoks on tuvastatavad süüteo tunnused ning ta kohaldab meetmeid tõendite kogumiseks, siis on tegemist repressiivse meetmega, kuid kui tegutsetakse kahju vältimiseks, on see preventiivne (Pärnamägi, 2019, lk 195—96).

Seda on tõdenud ka Riigikohus S.K. kaebuse lahendamisel, milles sõnati, et menetleja tegelik tahe ja selle avaldumine võib väärteomenetluses olla isiku teavitamine menetluse alustamisest ja temale õiguste ja kohustuste selgitamine (S. K. kaebus Pärnu politseiosakonna toimingute õigusvastaseks tunnistamiseks ja kahju hüvitamiseks ning V.

K. kaebus tekitab kahju hüvitamiseks, 2012). KorS § 11 lg 1 kohaselt peab ametnik riikliku järelevalve läbiviimisel isiku soovil selgitama kohaldatavat meetet ja tema õigusi haldusmenetluses (Korrakaitseadus, 2011). KrMS § 8 p 1 sätestab, et menetlustoimingu rakendamisel peab isikule selgitama toimingu eesmärki ja tema õigusi ja kohustusi (Kriminaalmenetluse seadustik, 2003). Nähtub, et mõlemas menetluses on inimesel õigus saada selgitusi temaga toimuvast. Kui kõrvutada see eelpool mainitud Riigikohtu seisukohaga, et isikule ei tehta õigeaegselt ja arusaadavalt teatavaks menetluse liiki ja tema õiguslikku staatust, siis saab öelda, et on vaja uurida, millisel viisil see praeguses politsei praktikas tehakse.

2. EMPIIRILINE UURING ISIKU KINNIPIDAMISE KORRAKAITSESEADUSE ALUSEL KOHTA

2.1. Uuringu ettevalmistamine ja läbiviimine

Töö raames viiakse läbi kvalitatiivne empiiriline uuring, sest töös püstitatud uurimisprobleemiks on selgitada välja, kuidas on isiku kinnipidamisel KorS § 46 sätestatud järgitud, mis tähendab, et uuritakse seaduse rakendumist praktikas. Kvalitatiivne uuring lähtub tegeliku elu kirjeldamisest ning selle eesmärgiks on avastada ja esile tuua tõsiasi, mis ühtib autori püstitatud eesmärgiga selgitada välja võimalikud kitsaskohad. (Hirsjärvi *et. al.*, 2007, lk 152)

Uuringustrateegia on juhtumiuurimus, kuna uuringu objektiks on Keslinna politseijaoskonna ametnike poolt kohaldatud korrakaitselised isiku kinnipidamised, mis on kindlalt piiritletud hulk juhtumeid. Hirsjärvi *et. al.* (2007, lk 126) toovad välja, et juhtumiuurimust iseloomustavaks tunnuseks on üksikjuhtumite uurimisel ka selle ümber oleva suurema keskkonna vaatlemine, ehk selle töö puhul on korrakaitselise isiku kinnipidamise kohaldamine üks osa lahendatavast sündmusest, mille juures tuleb uurida kogu juhtumit.

Andmekogumismeetodina planeeriti kasutada dokumendivaatlust ja intervjuud. Isiku kinnipidamisel koostatud protokollide vaatlemine ja intervjuude läbiviimine kooskõlastati PPA-ga, esitades selleks vastav taotlus PPA uurimistööde kooskõlastamise komisjonile. PPA uurimistööde kooskõlastamise komisjon kooskõlastas taotluse oma 02.04.2021 kirjaga nr 1.1-14/62-2 intervjuude läbiviimise osas. Komisjon soovitas loobuda andmekogumismeetodina dokumendivaatluse kasutamisest, kuna ühe dokumendi vaatlus ei pruugi anda tegelikku infot kõigi meetme rakendamisel kaalutud asjaolude kohta. Seetõttu viiakse empiirilise uuringu käigus läbi andmete kogumiseks ainult intervjuud. Esialgne uurimisplaan kavatses vaadelda ametnike poolt korrakaitselise isiku kinnipidamise kohaldamisel koostatud dokumente. Dokumendivaatlus oleks olnud sobiv uurimismeetod, kuna sealäbi on võimalik saada otsest teavet korrakaitselise isiku kinnipidamise kohaldamisel seaduses sätestatud nõuete järgimise kohta. Inimeste intervjuerimise vajalikkus selle töö puhul seisneb selles, et oluline on välja selgitada intervjueritava mõttekäigud ja tunded isiku kinnipidamise kohaldamisel, kuna sealäbi on võimalik leida võimalikud kitsaskohad seaduses ning teha kindlaks, kas ametniku valitud

meetme eesmärk vastab selle seaduses ettenähtud eesmärgile. Uuringu meetodiks valiti poolstruktureeritud intervjuu seetõttu, et teema on uudne ning seda pole varem uuritud, seega on võimalik, et intervjuu käigus selgub teavet, mille kohta on vajalik põhjalikumalt küsitleda, mis tähendab, et intervjuu peab jääma avatuks. (Hirsjärvi *et. al.*, 2007, lk 192—200; Õunapuu, 2014, lk 171—172)

Kvalitatiivse uuringu läbiviimisel on valimi määratlemisel põhiline küsimus see, et millised peavad olema valitavad uuringuobjektid. Mingisuguse kindla arvamuse, kogemuse või hoiakute õppimiseks tuleb uuringusse kaasata selliseid inimesi, kes puutub nende tekitajaga kokku. Selle töö eesmärgiks on leida KorS § 46 kohaldamise kitsaskohti praktikas, mis tähendab, et kitsaskohtade leidmiseks peab suhtlema selliste politseiametnikega, kes oma töös puutuvad kokku nimetatud meetme kohaldamisega. Kõige otsesem kokkupuude sellega on patrullpolitseinikel, kes teevad välitööd ja lahendavad väljakutsetel sündmuseid, kasutades erinevaid seadusega sätestatud vahendeid. Intervjuude valim põhineb variatiivsusel, ehk kuigi valimihulk ei ole suur, on oluline on nende erinevus üksteisest. Intervjuu viiakse läbi kokku seitsme ametnikuga: 2 patrullpolitseinikut, 2 patrullgrupi juhti, 1 patrulltalituse juht, 2 noorsoopolitseinikut. Variatiivsus seisneb selles, et intervjuueeritakse ühte pikemalt töötanud ja ühte lühemat aega töötanud patrullpolitseinikut, et saada ülevaatlikumat teavet. Järgmine tasand on patrullgrupi juht, kes teeb samuti välitööd, kuid juhib samal ajal patrullgrupi tööd ning omab laialdasemaid teadmisi politseitöö valdkonnas. Sarnaselt eelnevale viiakse intervjuu läbi ühe pikemalt grupijuhina töötanud ja ühe lühemat aega töötanud politseinikuga. Järgnev aste on patrulltalitust juhtiv ametnik, kel on ülevaade kõikide patrullgruppide üle, mis Keslinna politseijaoskonna puhul on viis patrullgruppi. Intervjuu annab vajalikke andmeid patrullpolitseinike tööst üldpildis ja saab vastuseid läbiviidavate koolituste, harjutuste ja olemasolevate juhendite kohta. Politseis on lastega tegelemiseks spetsialiseerunud noorsoopolitseinikud, kellelt on oluline saada teavet KorS § 46 kohaldamisest laste suhtes, kuna kaks kinnipidamise alust on suunatud just alaealistele. Intervjuu viiakse läbi ühe pikemalt noorsoopolitseinikuna töötanud ja ühe lühemat aega töötanud politseinikuga. (Õunapuu, 2014, lk 149—151)

Intervjuude küsimused koostati seostades uurimisküsimusi ja teooriaosas kogutud teavet (vt lisa 2—4). Kuna intervjuu valimis on ametnikud, kes on erinevatel ametikohtadel, siis koostati kolm erinevat küsimustikku: üks küsimustik patrullpolitseinikele ja patrullgrupi juhtidele, üks küsimustik patrulltalituse juhile ja üks küsimustik noorsoopolitseinikele.

Patrullpolitseinike ja patrullgrupijuhtidele koostatud küsimustikud on kõige mahukamad, sest nende kokkupuude meetme kasutamisega on kõige tihedam ning nende küsimustikud sisaldavad küsimusi seitsme kinnipidamise aluse, kinnipidamise läbiviimise nõuete, saadavalolevate juhendite ja koolituste ning võimalike lahenduste kohta (vt lisa 2). Patrulltalituse juhile koostatud küsimustik sisaldab küsimusi saadavalolevate juhendite ja koolituste ning võimalike lahenduste kohta (vt lisa 4). Patrulltalituse juhilt ei küsita kinnipidamiste aluste kohta, kuna temalt soovitakse saada üldisemat teavet patrullpolitseinike töö kohta. Erandina küsitakse KorS § 46 lg 1 p 4 alusel sundtoomisel kinnipidamise kohta, kuna Kesklinna politseijaoskonnas jagab sundtoomised täitmiseks patrulltalituse juht. Noorsoopolitseinikele mõeldud küsimustik sisaldab küsimusi KorS § 46 lg 1 p 6 ja 8 kohta, saadavalolevate juhendite ja koolituste kohta ning võimalike lahenduste kohta (vt lisa 3). Noorsoopolitseinikutele ei esitata küsimusi muude kinnipidamiste aluste kohta, kuna soovitakse saada teavet suunatult alaealiste kinnipidamise kohta.

Peale esimest intervjuud jäeti edasistest intervjuudest välja küsimus võõrkeelsete inimeste kohta, kuna vastuseid analüüsid leiti, et see ei anna uuritava teema kohta vajalikku teavet. Intervjuusid läbi viies muudeti vahepeal küsimuste järjekorda, et intervjuu kulgeks loomulikumas järjekorras. Intervjuude läbiviimisel kasutati heli salvestamiseks telefonis olevat „Voice recorder“ rakendust ning ühe intervjuu läbiviimiseks kasutati Google Meet rakendust, millega salvestati intervjuu heli. Intervjuude läbiviimisel küsiti intervjuueeritavate nõusolekut vestluse heli salvestamiseks ning kinnitati neile, et töös helisalvestisi ei avaldata ning vastuste välja toomisest tagatakse vastaja anonüümsus. Helifailide transkribeerimiseks kasutati internetipõhist kõnetuvastuse rakendust, mis on loodud TTÜ Küberneetika Instituudi foneetika- ja kõnetehnoloogia laboris (Alumäe *et al.*, 2018).

Kogutud andmete põhjal ei saa järeldusi teha enne eeltööde tegemist. Hirsjärvi on toonud välja kolme-etapilise andmete korrastamise ja kontrollimise kava. Esimeses etapis kontrollitakse kogutud andmetes esinevaid vigu ja puuduseid. Intervjuude transkribeerimisel kasutatud tehnoloogia ei suutnud paljusid sõnu õigesti transkribeerida, mis tähendas, et kõiki intervjuusid pidi käsitsi põhjalikult täiendama. Teises etapis on ette nähtud kogutud andmete täiendamine. Selles uuringus tehtud intervjuude kontrollimisel leiti, et ühes intervjuus jäi küsimata üks olulist teavet andev küsimus, misjärel viidi selle isikuga läbi täiendav intervjuu. Andmete analüüsiks on vaja need korrastada

uuringustrateegiast sõltuval viisil. Kvalitatiivses uuringus võib teha andmete analüüsi ja kogumist üheaegselt. Selles uuringus analüüsitakse andmeid peale esimese nelja intervjuu tegemist, misjärel intervjuueriti järgmiseid inimesi (Hirsjärvi *et. al.*, 2007, lk 206—208).

Andmeanalüüsimetodina rakendatakse tavapäraselt kvalitatiivset sisuanalüüsi. Kvalitatiivne sisuanalüüs keskendub teksti sisule või kontekstilisele tähendusele. Sarnase tähendusega sõnad kogutakse kategooriatesse. Uurimismeetodina kasutatakse seda siis, kui tõlgendatakse tekstiandmete sisu teemade või mustrite kindlaks tegemise abil. Tavapärane sisuanalüüs aitab uuritavat teemat kirjeldada ning seda on hea kasutada, kui uuritava kohta ei ole palju teooriaid või uurimisandmeid. Tavapärase sisuanalüüsi käigus otsitakse kategooriad andmetest endist – intervjuud loetakse intervjuude tekste korduvalt, et neid paremini tundma õppida, tänu millele joonistuvad korduvad teemad lihtsamini välja. Seejärel loetakse teksti täpsemalt, et leida koodid, mille jaoks tõstetakse välja olulisemad osad. Koodidele luuakse täpsemad alamkategooriad tekstis enam levinud sõnadest. Kategooriate ja koodide loomisel kõrvutatakse kõiki intervjuusid omavahel, olenemata sellest, et küsimustikud erinevad üksteisest. Küsimustikud patrullpolitseinikele ja välijuhtidele sisaldavad samu küsimusi, mis esitatakse noorsoopolitseile ja patrulltalitusejuhile, lihtsalt nende küsimustikes on küsimusi vähem. (Laherand, 2008, lk 279—295)

Kodeerimise käigus tõusetus esile **seitse olulist kategooriat** (vt lisa 1):

1. Kinnipidamise protseduur, 4 koodi.
2. Meetme kohaldamise kogemus praktikas, 7 koodi.
3. Meetme kohaldamise eesmärk, 3 koodi.
4. Kohaldamist takistavad probleemid, 4 koodi.
5. Menetlusliikide eristamine, 2 koodi.
6. Ametnike iseloomustus, 2 koodi.
7. Lahendused, 6 koodi.

2.2. Uuringu tulemused

Selles peatükis kirjeldatakse intervjuudest saadud olulisemat teavet, mis seostatakse teooriaosas kirjutatuga. Intervjuude olulisemad teemad koondati seitsmesse

kategooriasse. Esimese kategooria „**Kinnipidamise protseduur**“ alla koondati andmed kinnipidamise protseduuri läbiviimise kohta, et vastata töös püstitatud uurimisküsimusele:

Millised on ametnike õiguslikud teadmised KorS § 46 osas?

Selles kategoorias tõusid esile mitmed olulisemad teemad, mis puudutavad KorS § 46-s sätestatud kinnipidamise nõudeid. Esimene kood sai pealkirjaks „**arusaamisvõime**“ ja koosneb sellistest alamkategooriatest nagu *joobeseisund, adekvaatus, agressiivne, vanus*. Kõik intervjueeritavad tõid välja, et kuigi seaduses on ette nähtud kinnipeetavale tuleb tutvustada tema õiguseid ja kinnipidamise põhjust, siis vahel on kinnipeetav sellises seisundis, mis ei võimalda tal nendest aru saada. See võib olla tingitud joobeseisundist, isiku agressiivsusest politsei vastu, kuid ka väga noorest vanusest. On mõistlik praktika, et selle asemel, et tutvustada isikule tema õigusi, kui ta on arusaamisvõimetus seisundis, oodatakse kuni inimene saab toimuvast paremini aru. Üks intervjueeritav kirjeldas olukorda selliselt:

„ ... inimene on niivõrd agressiivne või tema seisund on selline, et tal ei olegi võimalik õigusi kohustusi tutvustada. /.../ Annad talle paberid ja sööb selle ära, hakkad rääkima talle, ta karjub su peale. Siis me oleme pannud ta kambrisse, et lasta tal rahuneda natuke ja siis hiljem üle rääkinud õigused ja kohustused.“

Teise koodi pealkiri on „**Suhtlemine**“ ja selle alamkategooriad on *selgitamine, tutvustamine, õigused, teavitamine, lugemine, rahunemine, tõlk*. Läbi suhtluse on vaja inimesele selgeks teha, mis temaga tehakse. Intervjuudest selgus, et seda tehakse mitmel moel. Intervjuudes läbivalt räägiti, et kinnipidamise põhjus teatatakse isikule meetme kohaldamise alustamisel suuliselt. Küll aga kinnipeetava õigused tutvustatakse tavapäraselt inimesele jaoskonnas trükitud vormis ning küsimuste tekkimise korral jagatakse täiendavaid selgitusi. Samuti toimub alles jaoskonnas isiku lähedaste teavitamine, kui seda ei tehtud kinnipidamise kohas. Võib öelda, et selline lähenemine võib osutuda efektiivsemaks, kuna inimene võibolla veidi algsest šokist rahunenud ja on politseinikega suhtlemisel vastuvõtlikum. Ühes intervjuus põhjendati seda nii:

„Et siis siin jaoskonnas lihtsalt õigused ja kohustused nagu sellepärast, et siin on inimesel seda parem teha, et on soojad ruumid, valged ja tal on mugavam lugeda seda.“

Järgmise koodi pealkiri on „**Vahetu sund**“ ning selle alamkategooriateks on *käeraud, vastupanu, korraldustele mitte allumine, agressiivne, enda ohutus, kasutada vähem*.

Intervjuudest ilmnes, et vahetut sundi kasutatakse isiku kinnipidamisel siis, kui isik osutab füüsilist vastupanu, ei allu korraldustele ja on teiste suhtes ohtlik. Sunni kasutamise sageduse kohta esinesid vastuolulised väited, kuna ühe intervjuueeritava sõnul kasutatakse sundi iga neljanda kinnipeetava puhul, kuid teine tõi välja, et kui kinnipidamine toimub, siis tõenäoliselt osutab isik ka vastupanu. Ilmselt on sunni kasutamise osas olukordi mitmeid ja lahendus oleneb ka ametniku enda suhtumisest ja lähenemisest, kuivõrd intervjuudes läbivalt mainiti, et üritatakse sundi kasutada võimalikult vähe, et vältida õiguste piiramist.

Neljanda koodi pealkiri on „**Dokumenteerimine**“, mille alamkategoriateks on *protokollimine, isiku nõudmine, vormikaamera*. Selgus, et sageli kinnipidamise meetet ei protokollita, kuna sageli kinnipidamine ei ole pikaajaline, ei kasutata relva ega erivahendit ning isik ei nõua seda, mis tähendab, et seaduslikult võib protokollida jätta täitmata. Üks intervjuueeritav siiski mainis, et mõistlik on kasutada vormikaamerat, mis jäädvustab vahetult kõik toimuva.

Esimesesse kategooriasse koondatud info haakub töös lk 11 kirjeldatud isiku kinnipidamise läbiviimise nõuetega. Saab öelda, et politseinikud teavad hästi, mida peab kinnipeetavale selgitama, kuidas enda tegutsemist inimesele põhjendada, vahetu sunni kasutamise aluseid ning millisel moel teavitada inimese lähedasi. Samas saab seda väita ainult politseiametnike enda käest saadud intervjuude põhjal ning ei saa kindlalt teada, et ka päris olukorras kõik niimoodi toimub.

Teine kategooria sisaldab teavet, mis aitab leida vastuseid püstitatud uurimisküsimusele:

„Missugused on peamised probleemid KorS § 46 kohaldamisel praktikas?“

Kategoorias „**Meetme kohaldamise kogemus praktikas**“ on räägitud sellest, millised on üldised kogemused KorS § 46 kohaldamisest praktikas või millises olukorras on ametnik üldse pidanud võimalikuks seda meetet kohaldada. Esimene kood on pealkirjaga „**Lähisuhtevägivald**“, mille alamkategoriad on *tüli, vaidlus, kehalised vigastused, varasemad juhtumid, poolte lahutamine*. Lähisuhtevägivald oli üks levinumaid olukordi, mida intervjuueeritavad mainisid ning nende sõnul ka kõige tavapärasem olukord, kus seda meetet on võimalik kasutada. Esimese koodiga haakus suuresti kood nr kaks pealkirjaga „**Viimane valik**“, mille alamkategoriateks on *kuritegu, väärtegu, kaine, äärmuslik*,

viimane abinõu. Tüüpiline lähisuhtevägivalla juhtum võib sisaldada endas inimeste vahelist tüli, kus kellelgi on ka tekkinud kehalised vigastused, kuid pole selge, kas on toime pandud kuritegu kehalise väärkohtlemise näol või mitte. Kui tuvastatakse kuriteotunnused, siis peetakse isik kinni kuriteos kahtlustatavana. Kui need puuduvad, siis saab kaaluda KorS § 46 kasutamist. Toodi välja, et tihti on osapooled joobeseisundis, mis tähendab, et valitakse KorS § 42 isiku kainenema toimetamise meede ning KorS § 46 jääb viimaseks abinõuks. Otsustamisel toodi olulisena välja varasemate juhtumite kontrollimist. Sündmust tuleb hinnata terviklikuna ning kui on oht, et politsei lahkumisel pannakse toime kuritegu, siis peab osapooled lahutama:

„Isa ja poeg olid siis niimoodi nii, nii piiri peal nii-öelda kättpidi koos. Kui me oleks ära läinud sealt, siis emb-kumb oleks saanud mingi löögi või siis halvemal juhul mõni külmrelv käiku võetud. Rohkem pikalt seal kutseid ei olnud nii et ju siis toimis.“

See, et isiku kinnipidamist kasutatakse viimasel võimalusel siis, kui ühelgi muul moel enam eesmärk saavutatav pole, ei tähenda seda, et see meede pole tõhus. Nagu mainiti töös lk 10, siis isiku kinnipidamine on tugevalt isikuõigusi ja -vabadusi riivav meede ning seda tuleb kohaldada proportsionaalsuse põhimõtet järgides, ehk seda tuleb kaaluda siis, kui muud isiku õigusi vähem piiravamad meetmed enam eesmärki ei saavutaks (vt lk 10—11).

Kokkuvõtvalt kirjeldati KorS-i alusel isiku kinnipidamist positiivselt, mis andis kolmandale koodile pealkirja „**Parem võimalus**“ ning selle alamkategoria on järgnevad: *pikem periood, täiendavad toimingud, ei karista, efektiivne, hea tööriist.* Parem võimalus olevat see sellepärast, et annab rohkem aega asjaolude väljaselgitamiseks, kuna tihti kasutatakse seda siis, kui asjaolud on segased ja pole kindel, et on toime pandud kuritegu, kuid on kindel oht, et see võib juhtuda ilma sekkumiseta. Siin on seoseid KorS-i kommenteeritud väljaandega, nt selles töös lk 21. Nimelt selgitatakse korrakaitsealise kinnipidamise alust nii, et isik peetakse KorS-i alusel kinni sellisel juhul, kui süüteo menetlust alustatud ei ole või puudub üldse süüteo menetluse alus. Sellisel juhul, kui on olemas oht, siis saab isiku pidada kinni ohu tõrjumiseks.

Isiku kinnipidamise ajal võib seega juhtuda, et ilmnevad asjad, mille alusel alustatakse süüteo menetlust, kuid kui seda ei juhtu, siis on see kasulik ka kinnipeetavale endale, kuna temale ei järgne mingit karistust, nagu järgnevalt intervjuus selgitati:

„Võimalus isikut kinni pidada, võrreldes KorS § 42 on ju oluliselt pikemaajalisem, tekib meil ikka rohkem võimalusi sügavuti tegeleda selle probleemiga. /.../ meil õnnestub tänu sellele meetmele isikut temast endast tulenevaid ohte paremini vähendada teda ennast mitte süüistavalt.“

Samuti kasutatakse palju KorS § 46 lg 1 p 4 alusel isiku kinnipidamist sundtoomiseks, mis on ka on järgmise koodi pealkiri. „**Sundtoomise**“ alamkategoriateks on *kõige enam, määrus, õiguspärasus, vastutus koostajal, andmebaasid, põhjus, põgenemine, alati kinnipidamine*. Läbivalt räägiti, et kui sundtoomist läbi viies isik leitakse, siis peetakse ta ka alati kinni. Seadus nõuab, et sundtoomise aluseks olevad toimingud tuleb läbi viia võimalikud kiiresti. Intervjuudest selgub, et Kesklinna politseijaoskonna praktikas paigutatakse isik kinnipidamisruumidesse ning seejärel organiseeritakse temaga läbiviidavad toimingud, mis tähendab, et isikut ei hoita kinni ilma põhjusega. Kuna sundtoomise aluseks on selleks vastavalt koostatud määrus, siis küsitleti, kui palju sundtoomist täideviivad ametnikud selle määrusega tutvuvad. Määrusega tutvutakse põhjalikult, kontrollitakse nimesid, aadresse ja tausta. Vahel on leitud määrusest vigu, misjärel sundtoomist täide ei viida:

„Ikka ma loen läbi, et juba esiteks on see, et kes sundtoomise määras üldse, et kas vastav kompetents on olemas. Mis tegevus eelnevalt on tehtud ja seal peab olema põhjendus, põhistus. Kui meil on kahtlus, et kas see on õige isik või vale isik, siis me seda ei teosta, kui see määrus on ikkagi meie arvates õigustühine või on seal vead sees, mis on olulised vead, mis takistavad, siis me ei täida seda ka.“

Leitakse, et kui määrus ja seega ka sundtoomine on põhjustatud õiguslikult valesti või alusega, siis selle eest peaks vastutama sundtoomise määranud isik, mitte sundtoomist läbiviiv ametnik, kuna temal puuduvad vahendid selle kontrollimiseks. Kuigi ebaseaduslikku korraldust ei tohi täita, siis eeldada patrullpolitseinikult kõikide sundtoomise aluseks olevate asjaolude väljaselgitamist ei ole kujuteldav. Sarnaselt on põhjendatud selles töös sundtoomise määruse täitmise kohustust ka lk 16 olevas Maakohtu otsuses, mille kohaselt kohtu poolt koostatud määruseid on kohustatud järgima kõik Eesti Vabariigi territooriumil olevad isikud, siis ei saa arvata, et politseiametnik hakkaks iseseisvalt kohtumääruse aluseid hindama.

Järgmised kolm koodi seonduvad kõik kinnipeetud isiku üleandmisega. Viienda koodi pealkiri on „**Abivajadus**“ ning selle alamkategoriad on *vanus, vaimsed häired, invaliid,*

segadus, kiirabile üleandmine, kuuenda koodi pealkirjaks on „**Liikumispiirang**“ ja alamkategoriateks *noortekambad, vanematele üleandmine, vanematega suhtlemine, turvakodu, alkohol, politseijaoskond*. Seitsmes kood on „**Hädaohus olev laps**“, mille alamkategoriateks on *hirm, peksmine, lähisuhtevägivald, alkohol, hoolitsematus, halb elu keskkond, ei saa aru toimuvast*. Terviseseisundi või vanuse tõttu abivajava isiku üleandmine pädevale asutusele on ette tulnud selliselt, et politsei peab tegelema kas hooldekodust omavoliliselt lahkunud isikuga või vaimselt ebastabiilse inimesega, kes peetakse küll kinni ja transporditakse koheselt vastavasse kohta. Liikumispiirangut rikkuva alla 16-aastase suhtes tegutsetakse läbivalt järgnevalt:

„Loomulikult selle isiku kinni peame, tuvastame siis need asjaolud,“

ning peale seda:

„Kui vanematel on võimalik ise järele tulla, siis anname vanematele üle või kui vanematel ei ole võimalik järele tulla siis viime ise või siis kolmas variant on ka üle anda näiteks laste turvakeskusesse.“

Sarnaselt käitatakse hädaohus oleva lapsega. Praktikas esinevad hädaohu kujutavad olukorrad on joobeseisundis lapsevanemad, hoolitsematus või hüljatus ning neist tingitud ohud võivad olla väga erinevad näiteks:

„Laps on lihtsalt võib-olla üksinda kuskil mere ääres või sõiduteel,“

ja ka selline olukord:

„Üks viimastine olukord oli see, kui narko- või alkoholijoobes isa oli tänaval lapsekäruga ja laps oli sees ilma riieteta, siis tuli nagu kiirabile üle anda.“

Vesteldes nendel teemadel vastati intervjuudes tihti, et sellisel alusel ei ole kunagi isikut kinni pidanud. Läbiv mõtteviis nende olukordade puhul on see, et kui kinnipeetud isik saab koheselt üle antud või transporditud vastavasse kohta, siis ei ole sellel juhul tegemist KorS § 46 sätestatud meetmena isegi, kui see sisuliselt vastab paragrahvi sisule. Autor arvab, et intervjuude põhjal saab öelda, et tegelikult kohaldatakse praktikas KorS § 46 alusel isiku kinnipidamist rohkem kui arvatakse. Seega on tõlgendamise küsimus, kui sageli meedet tegelikult kasutatakse. Üks sellistest argumentidest on järgnev:

„Selles mõttes, kui sa oled isiku sõidukisse paigutanud selle eesmärgiga, et sa alustad kinnipidamist KorS § 46 alusel või millegi muu alusel, siis on see just nagu vabaduse äravõtmine. Aga kui sa lihtsalt piirad selleks, et isik muul juhul paigutad sõidukisse, siis kinnipidamisena on seda küll väga raske. /.../ Pigem jaataksin seda, et kui sa alustad kinnipidamist ja teadmiseaga, et isik on sõidukisse paigutatud selleks, et nüüd järgneb kinnipidamine. Et mitte igasugune sõidukisse paigutamine ei ole kindlasti kinnipidamine.“

Järgmine kategooria „**Meetme kohaldamise eesmärk**“ otsib samuti vastust eelnevalt mainitud uurimisküsimusele. Kategooriasse on kogutud teave, mis puudutas meetme kohaldamise eesmäärke ning koosneb kolmest koodist, millest esimese pealkiri on „**Ennetus**“ ning alamkategooriateks on *kuritegu, riski maandamine, rahunemine, ohver, reageerimisjuhendid*. Vastuste ühine tunnus oli see, et KorS § 46 meetme kohaldamisega soovitakse ära hoida kuritegu ja oluline on süüteo toimepanemise riski maandamine, et ära hoida võimaliku ohvri tekkimist. Samuti on sündmuskohal tegutsemise kohta öeldud niimoodi:

„Need lähisuhtevägivalla reageerimisjuhendid, kõik need on ju elu teinud nagu selliseks, suunanud seda niivõrd õigele teele lõpuks, just selles mõttes, et isikute kinnipidamisel ja ohtude vähendamisel.“

See viitab sellele, et suunitlused väljakutsele reageerimisele on selle tooniga, et vähendada kahju tekkimise võimalust peale politsei lahkumist, ehk võimaluse korral inimese kinnipidamist.

Teise koodi pealkiri on „**Abi**“, mille alamkategooriad on *hoolekanne, lähedased, ravi-asutus, transport*. Sõna „Abi“ oli ühiseks tunnuseks just KorS § 46 lg 1 p 5 puhul rääkides. Ametnikud on praktikas puutunud kokku inimestega, kes lihtsalt vajavad abi, kuid ei saa sellest ise aru, mistõttu on nad vaja transportida kas kuhugi hoolekande- või ravi-asutusse. Oluline on kontakti saada lähedastega, kuna nende käest võib saada kasulikku teavet isiku seisundi kohta.

Kolmas kood on pealkirjaga „**Alaealised**“, mis puudutab KorS § 46 lg 1 p 6 ja 8 sätestatud aluseid. Koodi alamkategooriateks on *ohver, turvalisus, oht, tervis, elu, turvakodu*. Nii noorsoopolitseinikud kui patrullpolitseinikud leiavad ühiselt, et peamiselt

peetakse laps kinni nende endi turvalisuse tagamiseks, kuigi pole välistatud ka seeläbi luuakse turvalisust teistele, kuna ühes intervjuus mainiti, et noortel on harjumus koguneda kampadesse, et tekitada üheskoos teistele meelehärmi. Kaheksanda punkti alusel on praktilised kogemused olnud siiski alati sellised, et hädaohus on olnud laps ise ning tegutsetud on selle eesmärgiga, et hoida ära kahju tema tervisele ja elule ning kui vaja, siis toimetatakse laps turvakodusse.

Kokkuvõtvalt saab öelda, et kohaldades korrakaitse isiku kinnipidamist, tegutsevad ametnikud selle eesmärgiga, et hoida ära kahju tekkimist. Sissejuhatuses lk 5 kirjutati sellest, et KorS-i loomisel lähtuti süütegude ennetamisest, mida rõhutati veelgi selles töös lk 9, kus toodi välja Jäätma väide, et kõige parem kaitse õiguskahjude vastu on kahjude ennetamine. Intervjueeritavatega vesteldes oli arusaadav see, et süütegude ennetamine on nende kui ka PPA üldine soov, mis iseloomustub selles, et näiteks peretülide lahendamisel on reageerijatele seatud suunised reaalse ohu korral kindlustada see, et pooled saaks halvema tagajärje vältimiseks üksteisest lahutatud.

Kategooria pealkirjaga „**Kohaldamist takistavad probleemid**“ annab kõige otsesemaid vastuseid püstitatud uurimisküsimusele. Esimene kood on pealkirjaga „**Probleemne käitumine**“ ning selle alamkategoriad on *kaine, psüühika probleemid, piirkonnapolitsei*. See kood keskendub sellele probleemile, kui isiku KorS § 46 alusel kinnipidamine ei täida oma eesmärki pikemas perspektiivis. Nimelt tõi üks intervjueeritav välja sellise aspekti:

„Kui ta juba kaine peaga sihukene provokaator on, siis võime need 48 tundi hoida siin, aga kui ta välja läheb, on ta täpselt samasugune, et see nagu ei täida eesmärki. Aga pikemas perspektiivis ikkagi peaks keegi tegelema sellega. Aga no see on juba pigem siis piirkonnapolitsei või Sotsiaalkindlustusameti teema, millega tegeleda.“

See tähendab, et inimene, kellel on mingisugused vaimsed või käitumise probleemid, tõenäoliselt käitub edasi samamoodi ka pärast kinnipidamist ning temaga peaks edasi tegelema vastavad asutused. Nagu soovitas vangide arvu vähendamiseks Oliver suunata võimalusel seadusrikkujaid sõltuvusravile või psüühilisele ravile, võib öelda, et korrakaitse kinnipidamine on hea lühiajaline meede, et eemaldada sellisest inimesest ühiskonnale tekkinud oht ilma teda ennast karistamata (vt lk 16).

Teise koodi pealkiri on „Sõnastus“ ning selle alamkategoriad on *arusaamatus, segadus, kattuvus, eriarvamused, laialivalgus*. Alustades peamisest, siis intervjuudest selgus, et esimesed kaks punkti ehk KorS § 46 lg 1 p 1 ja 2 ei ole üksteisest kõige selgemini eristatavad nagu on näha järgnevatest intervjuudest:

„Ta väga haakub eelmise punktiga. Et tegelikult kuriteo ärahoidmine ju ongi elu või tervisest, mis sellest järgneb. Praegu ei tule meelde, mis peaks olema nagu eriline juhtum, kui sa teisele teed haiget või lööd, et ta siis ei ole kuritegu Eestis.“

„Esimene punkt seostuks just nagu võimalusega järgnevalt mingisuguseid menetluslikke toiminguid läbi viia ja rakendada seda punkti selle alusel, et veel ei tea, kas siin mingit koosseisu esineb või ei esine. Selle teise punkti osas üldse praktika puudub, siis väga raske on nagu vastata sellele.“

„Punkti üks puhul on see, et kui meil on olemas mingid faktid, mis viitavad sellele, et kohe-kohe varsti võib toimuda mingi kuritegu. Punktis kaks, see on siis minu arvates, kui juba sa näed, et näiteks ütleme, mehel on ohtlik olla naisega ühes eluruumis, et naine on näiteks peksta saanud. Sõitsid sündmuskohale, said kutse ja sa näed seda hirmu, sa näed, et kui nad jäävad sinna siis see võib väga halvasti lõppeda.“

„No esimene punkt on pigem isiku suhtes, et isik siis ise vahetult võib kuriteo toime panna ja teine punkt on pigem vastupidi, ehk siis tema suhtes võidakse mingisugune kuritegu toime panna. Kui isiku tervis on ohus, aga mitte nagu otseselt temast tulenevalt vaid keegi teine tahab talle liiga teha. Kui isikut nii-öelda nagu filmides ajatakse taga ja tahetakse talle liiga teha.“

Neljast vastanust kaks ei osanud KorS § 46 lg 1 p 2 eriti sisustada ning teised kaks üritasid seda teha enda arusaama järgi ning tulemuseks on kaks erinevat definitsiooni. Järelikult on midagi puudu kas seadusest või selle arusaamisest. Üks intervjuueeritav mõtiskles selle kohta nii:

„Võib-olla peaks olema paremad koolitused? Või siis parem seadus.“

Selle töö lk 13 on kirjutatud nende kahe punkti eristamise kohta ning on tõdetud, et ei ole selge, kuidas täpsemalt neid kahte punkti eristada. Autor tugineb teooriaosas kirjeldatud Maakohtu otsustele väites, et KorS § 46 lg 1 p 1 kohaldamine tuleb kõne alla vahetu kuriteo ärahoidmiseks, kui tegemist on sellise kuriteoga, mis ei kvalifitseeru KorS § 46 lg

1 p 2 sätestatud olukorrana, ehk elu või kehalist puutumatust ähvardava vahetu ohuna. Teisisõnu tuleks p 2 kohaldamist kaaluda siis, kui tegemist on KarS § 120 lg 1 kirjeldatud tegevusega, ehk kellegi tapmise või tervisekahjustuse tekitamisega ähvardamisega, kuid ei olda kindel, et isiku ähvardus on kuritegu, aga siiski ei ole välistatud, et ta võib endast kujutada ohtu teistele.

Üks levinumaid lauseid intervjuudes KorS § 46 aluste koha oli järgmise koodi pealkiri, milleks on „**Praktika puudub**“, mida iseloomustavad veel lisaks järgnevad alamkategoriad: *kogemus puudub, ei ole kasutanud, null kogemus, pole kasutanud, pole igapäevane, kohtupraktika puudub, praktika erinevus, teised meetmed*. Enamasti toodi põhjuseks, miks seda meetet pole kasutatud see, et olukorra saab lahendatud mõne muu meetmega. Näiteks KorS § 46 lg 1 p 3 puhul, mis sätestab kohtu poolt kehtestatud lähenemiskeelu rikkumisel isiku kinnipidamise, toodi välja, et tavaliselt selliseid olukordi ei juhtu, ning kui juhtub, on politsei kohale jõudes isik lahkunud või kui ta on veel kohapeal, siis ta saab aru oma veast ja lahkub rahumeelselt. Üks intervjueeritav põhjendas, et kui inimene on mõistlik, siis ei pea teda kinni pidama, kuna ta lahkub politsei korralduse peale, kuid kui inimene ei käitu nii, siis tavaliselt on tegemist juba korduva lähenemiskeelu rikkumisega ning inimene peetakse kinni KrMS alusel. See tähendab, et kuigi lk 15 kirjutati lähenemiskeelu tagamise vajalikkusest, siis võib olla olukordi, kus lähenemiskeelu taotlenud isik ei võta selle rikkumist piisavalt tõsiselt. KorS § 46 lg 1 p-d 5, 6 ja 8 puhul vastati samuti alguses, et ei ole seda meetet kasutanud, kuid samas tõdeti, et neid olukordi tuleb ette küll, aga sellisel peetakse isik kinni vaid harvaesinevatel juhtudel. KorS § 46 lg 1 p-i 5 illustreerib selline näide:

„Invaliid, raske puudega, ei saanud aru, kus ta on, mis ta on. Hooldekodu oli Saaremaal, mistõttu jällegi võtsime nii-öelda enda hoole alla mõneks ajaks. Istus meil siin kambris senikaua kuni me andsime selle siis sellele vastutavale sotstöötajale üle.“

KorS § 46 lg 1 p 6 kohta meenus intervjueeritaval ainult üks näide:

„Meenub kohe ainult üks selle punkti puhul. Paigutasime isiku politseijaoskonda mõneks tunniks, see oli minu meelest see ajaline raam. Et alaealise lapsevanem tuli väljastpoolt Tallinna ja siis oli teadmine, et see laps peab meile jääma jaoskonda kambrisse.“

Samuti tuuakse probleemina esile seda, kuigi KorS on juba seadusena kehtinud mõnda aega, puudub siiski veel kohtupraktika, millele toetuda, et end tegutsedes julgemini tunda.

Järgmine probleem pole otseselt seaduse endaga seotud. Neljanda koodi pealkiri on „**KorS-i tugi**“ ning selle alamkategoriad on *koolituste puudus, vähene õiguslane tugi, otsese juhendi puudumine, küsimustele ei vastata, sisekontrollibüroo*. Koolituste kohta kõige rohkem mainiti seda, et koolitusi küll korraldatakse, kuid paljud neist on rohkem taktikalise sisuga ning õiguslasi koolitusi ei ole nii palju. Samamoodi on juhenditega, mida tegelikult on mitmeid nii siseveebis kui jaoskonnapõhiseid, kuid otseselt KorS-i suunitlusega juhendit ei ole. Kui juhendit ei ole, siis see tähendab, et küsimuste tekkimise korral peab vastust otsima kuskilt mujalt. Intervjuudes räägiti, et on juhtunud nii, et kui esitatakse läbi vastavate kanalite küsimus, kuidas mingis olukorras õiguslikult täpselt käituda, siis on vastus tulnud pikka aega pärast otsuse vastuvõtmist või pole seda tulnud üldse. Kui küsimustele vastust ei saa, siis võib juhtuda, et tööd tehes eksitakse seaduste vastu. Üks intervjuueeritav rääkis sellise loo:

„Olukorras, kus patrullid on võibolla rakendanud KorS-i natuke valesti sisekontrollibüroo töötajate arvates. Et sealt võiks tagasisidet rohkem tulla, et mis läks valesti ja kuidas saaks paremini teha.“

Selles töös on lk 8 kirjutatud, et seaduse õiguspärasest kasutamist aitab tagada see, kui ametnikud saavad vajadusel tugineda juhenditele ning enda täiendamiseks läbida harjutusi või koolitusi. Intervjuudes selgus, et on olemas arvukad juhendid ning samuti on olemas erinevad koolitused, kuid spetsiifiliselt KorS-ile suunatud juhendeid või koolitusi ei ole ning vajadus ja soov nende järele on olemas. Samuti on lk 8 kirjutatud sellest, et õiguslikult vale käitumise järel peaks ametniku teo kohta viima läbi uurimise ja vajadusel võtma ta vastutusele. Kui tegemist on eksimusega, siis võiks lähtuda üldisest ennetava tegutsemise põhimõttest ning oleks kõigile kasumlikum, kui karistamise asemel harida nii seaduse vastu eksinud ametnikku, kui ka teisi, et sama viga ei korduks.

Järgmine teema annab teavet kahe uurimisküsimuse kohta:

Millised on ametnike õiguslikud teadmised KorS § 46 osas?

Missugused on peamised probleemid KorS § 46 kohaldamisel praktikas?

Menetlusliikide eristamine on KorS § 46 rakendamise osas oluline oskus ning selle mitte teadmine võib tekitada probleeme meetme kohaldamisel. Esimene loodud kood selles

kategoorias on „**Eristamise probleemid**“ ning selle alamkategoriad on *süüteo koosseisu puudumine, vale eesmärk, ebaõiged korraldused, mugavus*. Küsimus esitati neljale osalejale kellest vaid üks leidis, et sellega on praktikas probleeme, millest tulenevalt on teise koodi pealkirjaks „**Eristamise probleemid puuduvad**“. Peamiselt saadakse aru, millal on toime pandud süütegu ja millal mitte, mis teeb edasise tegutsemise selgemaks. Miks vahel tehakse eksimusi ilmnas selles, et puuduvad põhjalikumad teadmised KorS-ist ning tahetakse korrakaitselisi meetmeid teha kriminaalmenetluse raames tõendite kogumiseks. Samuti toodi välja, et mõnikord nõuavad ka prokurörid valet lähenemist KorS-i kasutades. Põhjuseks võib olla see, et haldusmenetluse raames kehtivad nõuded on teistsugused, kui kriminaalmenetluse omad. Sarnast juttu rääkis järgmine intervjueeritav:

„Esimene punkt seostuks just nagu võimalusega järgnevalt mingisuguseid menetluslikke toiminguid läbi viia ja rakendada seda punkti selle alusel, et veel ei tea, kas siin mingit koosseisu esineb või ei esine.“

Töös on kirjeldatud süüteomenetluse ja riikliku järelevalve eristamise vajalikkusest ja võimalustest. Lk 21—22 on kirjutatud Pärnamägi arutlustest sellel teemal, kes selgitab, et süüteomenetluses sekkutakse minevikus aset leidnud sündmuste põhjal, millele vastandub ohutõrjeline riiklik järelevalve, mis on olemuselt preventiivne ja kasutatakse võimalikke tulevikus toimuvaid sündmuseid hinnates. See tähendab, et kui isik peetakse kinni täiendavate tõendite kogumiseks, siis on meetme tegelik eesmärk seotud süüteomenetlusega, aga kui seda tehakse ohu tõrjumiseks, on see preventiivne. Eelnevalt tsiteeritud ametnikult päriti täpsemalt, mis oli sellise kinnipidamise eesmärk, mille peale vastati, et isik peeti kinni ikkagi sellepärast, nagu on kirjeldatud KorS § 46 lg-s 1 p 1, milleks on eelseisva kuriteo ärahoidmine.

Kategooria „**Ametnike iseloomustus**“ annab vastuseid kõikide püstitatud uurimisküsimuse kohta. Esimene kood on pealkirjaga „**Ametniku arvamus**“, mille alamkategoriad on *subjektiivne, elukogemus, pädevus lastega*. Intervjuus küsiti selle kohta, kuidas intervjueeritav hindab enda ja keskmise politseiametniku võimeid hinnata hädaohus oleva lapse seisundit. Üldiselt leiti, et politseiametnik on piisavalt pädev lapse üle otsustama ning see kõik oleneb ametniku enda elukogemusest ning lõpuks otsus tehakse igäühe subjektiivse siseveendumuse kohaselt. Lapsed on alati prioriteetsed ning seepärast on võimalik abi küsida. Töös on lk 18 arutletud sellest, et probleeme võib

tekkida lapse seisundi hindamisel, kuna LasteKS on sätestatud abivajav laps ja hädaohus laps ning selle jaoks uuriti, kuidas lapse seisundi hindamine toimub. Keslinna politseijaoskonna ametnikud lähtuvad otsuse tegemisel oma sisetundest, kuid tavaliselt kaasatakse otsuse tegemisel kaastöötajaid, kiirabi või ka lastekaitse töötajaid, mille põhjal saab autori arvates öelda, selline lähenemine peaks tagama väga tõenäoliselt õige otsuse tegemise.

Teise koodi pealkirjaks on „**Teadmised**“ ning selle alamkategoriad on *vähe kogemust, vähe teadmisi, õpihimu, teadmised erinevad, nõudlik töö, ei põhjendata*. Esiteks peab mainima, et patrullpolitseiniku töövaldkond hõlmab mitmeid erinevaid töösuundasid ja seepärast peab ka teadma palju erinevaid asju. Nooremad politseinikud ise tunnevad, et on veel kogenematud ja ei oska kõike nii hästi teha kui vanemad kaastöötajad. Vanemad kaastöötajad jälle tunnevad, et noored koolist-tulnud töötajad toovad endaga koolist kaasa vähe teadmisi. Leiti, et paljudel ametnikel on KorS selge ning nad oskavad sellega töötada, kuid mõnedel on see küll tuttav, kuid võivad siiski eksida ning viimane osa on selliseid, kes ei tööta mitte seaduste tundmise toel, vaid omaenda varasema kogemuse najal. Siiski iseloomustatakse politseinikku kui kedagi, kes tahab end arendada ja keda huvitab enda areng, kuna ta ise tunneb, et see annab talle paremad oskused tööll hakkama saamiseks. Samuti leiti, et tegelikult tehakse tavaliselt õiguslikult õiged valikud, kuid puudu jääb tegevuse põhjendamisest:

„Said kirjutada alati juurde, mis su kahtlused olid, mille pärast sa seda tegid. Põhjendada seda olukorda juurde, sest et ütleme tagantjärele, kui pärast hakata seda tegevust kontrollima, kohtus vaidlustama, kui sul on ainult mingi linnuke ja rist, pole sellega nagu mitte midagi peale hakata.“

Järgmine kategooria koosneb intervjuudes räägitud abivahenditest ja ettepanekutest. Kategooria otsib vastust uurimisküsimusele:

Kuidas parandada ametnike poolt KorS § 46 kohaldamist?

Esimene kood on „**Abi küsimine**“ ning selle alamkategoriad on *vahetu juht, töökaaslased, üksteise toetamine, lastekaitse, sugulased, ohvriabi, kiirabi*. Kõikides intervjuudes kinnitati, et kui on vaja abi, siis kõige lähem on seda küsida töökaaslaste käest, kes aitavad. Olles olukorras, kus on vaja tegeleda lastega, siis nii

patrullpolitseinikud kui noorsoopolitseinikud pakkusid välja lastekaitse infotelefoni, ohvriabi kui ka kiirabi. Lisaks on vahel kasu inimeste sugulastega rääkimisest, kas siis lastega või tervises seisundi tõttu abivajava isikuga tegeledes.

Teise koodi pealkiri on „**Abimaterjal**“, mille alamkateooriaks on *seadused, kommenteeritud väljaanne, seletuskiri, kohtuotsused, politsei käsiraamat, siseveeb, uue töötaja mapp, välitöökord, üldised juhised*. Intervjuude peale kokku kogunes mitmeid allikaid, kus leida abi, kuid nende sisu kokkuvõtvalt seisneb üldiste juhiste andmises ning ei saa kunagi ametniku enda eest ära lahendada väljakutset. Kolmanda koodi pealkiri on „**Koolitused**“, mille alamkateooria on *õiguslikud koolitused, turvataktika, STEP, juhtimisalane, lastekaitsealane, Covid pandeemia, suur KorS huvi, enda huvi, eksimused, jaoskonna kokkusaamine*. Samuti nagu juhenditega, pakkusid inimesed välja erinevaid. Koroonaviiruse pandeemia on küll hetkel koolitused ära jätnud, aga varasemalt on toimunud näiteks „STEP“ koolitus, mis sisaldas erinevaid rollimänge alaealiste konfliktide lahendamiseks koos psühholoogiliste nõuannetega. Küll aga toodi välja, et vähem on õiguslikke koolitusi ning eriti KorS-i teemalist:

„Esimene KorS-i koolitus oli siis, kui KorS tuli. Ja peale seda koolitusi patrullil ei olegi olnud.“

Seda enam olulisem on neid korralda, kui ametnikel endil on suur huvi seda paremini tundma õppida, nagu intervjuudest selgus. Kesklinna politseijaoskond korraldab enda ametnike hulgas kokkusaamisi, kus räägitakse küsitavatest olukordadest ning endi eksimustest. See oli läbiv tunnus kõigis intervjuudes, et tegelikult ametnikud tahavad end arendada ning nad teevad seda, kui võimalus on. Samuti toodi välja, et tegelikult ongi see ametniku enda ülesanne, ehk kui ise huvi ei näidata, siis ei pakuta kuskil osalemist ka. See haakub ka järgmise koodiga, milleks on „**Eneseareng**“ koos alamkateooriatega, *milleks on motivatsioon, õpihimu, endast olenev, arenguestlus, pidev personali vahetumine nõuab regulaarsust*. Selle kohta toodi välja, et Kesklinna politseijaoskonnale on iseloomulik suur patrullpolitseinike vahetumine, mis tegelikult tähendab seda, et pidevalt üldine talituse tase muutub ning on vajadus regulaarsete koolituste järele, et seda parandada:

„Sellist süsteemset koolitust ei meenu ja arvestades personali pidevat vahetumist patrulltalituses, siis oleks ikkagi väga okei, kui neid nt KorS-i ja miks mitte ka

liiklusseadusest tulenevaid asju oleks ka kindlasti vaja korrata. Seadusemuudatustest rääkimata, et võiks olla tihedamalt.“

Viienda koodi pealkiri on „**Mõtted seaduse osas**“ ja selle alamkategoriad on *puuduseid pole, vähe kogemust, viimane abinõu, õigusselgus, kaasajastada, asutustevaheline suhtlus*. Peamiselt leiti, et ei ole midagi vaja muuta. kuna hetkeseisuga on see kasulik tööriist, kui mitte midagi muud enam ette ei saa võtta. Kuid samuti oli põhjus selles, et lihtsalt on nii vähe kogemust sellega, et ei oska muudatusi soovitada. Siiski tõusetus ka sellist arvamust, et seaduse sõnastust tuleks muuta õigusselgemaks ja KorS-i üleüldiselt kaasajastada, kuna mõned punktid olevat juba veidi aegunud. Selles töös lk 13—14 kirjutati Kärsteni artiklist ja Keatoni peetud kõnест, mis mõlemad rõhutasid, kui oluline on seadusloomes pöörata tähelepanu sellele, et seadused kirjutataks nõnda, et need oleks lugedes arusaadavad mitte ainult õigusteaduste taustaga inimestele, vaid ka seda igapäevaselt kasutavatele ametnikele. Üks intervjuueeritav tõi välja, et oluline lüli on asutustevaheline suhtlus, kuna tööliinidelt peab info jõudma selle töögrupini, kes juhivad KorS-i teenust prefektuuri tasandil, et nendelt jõuaks teave ministereeriumitasandile.

Viimane kood on pealkirjaga „**Kool**“ ja alamkategoriatega *õppekava täiendamine, teooria ja praktika sidumine, põhjendamine*. Tihti mainiti, et koolist tööle tulevatel inimestel ei ole KorS piisavalt selge, kuna see on ununenud või pole selgeks saanudki. Üks välja pakutud lahendustest on õppekava täiendamine, kuna inimestel pole teooria ja praktika vahel tekkinud seost. Teisena pakuti välja enda tegevuse põhjendamise parandamist, mis tagaks selle, et ka tagant järele hinnates oleks võimalik aru saada, miks selliseid otsuseid tehti.

2.3. Järeldused ja ettepanekud

Selles peatükis tehakse uuringu tulemuste põhjalt järeldusi, et nende põhjalt esitada ettepanekuid olukorra parandamiseks. Samuti tuuakse välja need asjaolud, mis on autori arvates on positiivsed.

Intervjuude põhjalt saab öelda, et üldiseid kinnipidamise nõudeid teavad ametnikud põhjalikult. Kesklinna politseijaoskonna ametnikud teavad kinnipeetavale selgitatavaid asju, vahetu sunni kasutamise põhimõtteid. Seega saab vastata uurimisküsimusele, **millised on ametnike õiguslikud teadmised KorS § 46 osas**, vastusega, et

politseiametnike teadmised on asjakohased. Kuna selles uuringus oli andmekogumismeetodiks intervjuud politseiametnikega, siis on loomulikult küsitav, kuidas erineb tegelikkus politseiametnike endi räägitust. Kui soovitakse kinnipidamise protseduurist saada täpsemat ülevaadet, soovitab autor vaadelda vormikaamera salvestistisi või nagu oli esialgselt selles töös planeeritud, vaadelda kinnipidamisel koostatud protokolle, misjärel intervjuuerida meetet kohaldanud politseiametnikke juhtumipõhiselt.

Järgmine uurimisküsimus oli: „**Missugused on peamised probleemid KorS § 46 kohaldamisel praktikas?**“, mille vastamiseks rääkisid politseinikud oma kogemustest selle meetme kohaldamisega. Esiteks selgus, et KorS § 46 sätestatud isiku kinnipidamist kasutatakse harva, mille põhjuseks on see, et tihti on olukord võimalik lahendada teiste, vähem intensiivsete meetetega. Selle töö teooriaosa algas Živanović'i mõttega, et ühiskonnas korra tagamine kindlalt piiritletud põhiseaduslik tegevus, millega saab piirata inimeste õigusi ja vabadusi (vt lk 8). Intervjuude põhjal järeltab autor, et Keslinna politseijaoskonna ametnikud kaalutlevad enne isiku kinnipidamist ka teisi variante ja ka kasutavad neid, mis ei tähenda seda, et KorS § 46 oleks meetmena ebaefektiivne.

See, et korrakaitseiline kinnipidamine on efektiivne, peegeldas järgnev. Saadi teada, et meetet kohaldatakse vahel KorS-i kommenteeritud väljaandes kirjeldatud olukordades, ehk siis, kui alus süüteomenetluseks puudub või pole menetlust veel alustatud. On juhtunud, et süüteomenetluse alus on ilmnenu pärast seda, kui inimene on juba KorS § 46 alusel kinni peetud. Seega, kui ei ole selge, kas toimunud sündmuses on toime pandud kuritegu, kuid tuvastatakse, et kuritegu võib toimuda, siis soovitab autor kaaluda isiku kinnipidamist KorS § 46 lg 1 p 1 alusel. See annab võimaluse ennetada kuritegu, mis hoiab ära kellelegi kahju tekitamise, kui ka kellegi karistamise vajalikkuse.

Korrakaitseilise isiku kinnipidamist kohaldatakse harva – seda tõendavad nii PPA ametlikud andmed (vt lk 6), kui ka politseiametnike intervjuud. Autor on arvamisel, et tegelikult kasutatakse seda meetet rohkem ja seda enesele teadmata. Igas intervjuus mainiti peamiselt KorS § 46 lg 1 p-de 2, 3, 5, 6 ja 8 kohta, et sellistel juhtudel ei ole kedagi kinni peetud ning praktika puudub, kuid punktide sisust rääkides tõdeti, et tegelikult selliseid olukordi tuleb ette küll, aga lihtsalt arvatakse, et ei kohaldata korrakaitseilist kinnipidamist. Autor väidab, et rääkides punktidest 5, 6 ja 8 tegelikult see nii ei ole.

KorS § 46 järgi isikut kinni pidades sulgetakse ta ruumi või sõidukisse või piiratakse muud moodi oluliselt tema vabadust (vt lk 10). Punkt 5 sätestab tervises seisundi või vanuse tõttu abi vajava isiku üleandmise pädevale isikule abi osutamise eesmärgil ohu ennetamisel, väljaselgitamisel või tõrjumisel või korrarikkumise kõrvaldamisel. Intervjuudes räägiti, kuidas vahel tegeletakse inimestega, kes on näiteks vaimsete probleemidega ning ei saa ümbritsevast aru ning kujutavad endast ohtu, mis puhul võidakse kasutada vahetut sundi ja sulgetakse ta politseisõidukisse, et seejärel viia ta vastavasse asutusse. Punkt 6 sätestab täiskasvanud saatjata alla 16-aastase lapse üleandmiseks tema vanemale või seaduslikule esindajale või lapse toimetamiseks tema vanema või seadusliku esindaja juurde seaduses sätestatud liikumispiirangu rikkumise kõrvaldamiseks avalikus kohas. Töös on kirjeldatud intervjuusid, kus räägiti, et liikumispiirangut rikkuva lapse puhul „peetakse laps kinni“ ning pärast asjaolude väljaselgitamist kutsutakse talle lapsevanem järgi või viiakse ta ise koju, mis tähendab jällegi inimese liikumisvabaduse piiramist politsei sõidukisse sulgemise läbi. Punkt 8 sätestab hädaohus oleva lapse toimetamise ohutusse tingimustesse. Intervjueeritavad rääkisid enda kogemustest, kus kehvades elutingimustes või vägivaldsete lapsevanemate juurest on laps ära võetud ja viidud politseisõidukiga ohutusse kohta. (Korraldusseadus, 2011)

Intervjueeritavad tõlgendasid sellist tegevust kui lihtsalt inimese transportimist, mitte temalt vabaduse võtmist ja seega kinnipidamist. Üks intervjueeritav arutles, et kuigi sarnasus KorS-i järgi kinnipidamisega on olemas, siis ei tuleks igasugust inimese politseisõidukisse paigutamist samastada kinnipidamisega (vt lk 31). Autor nõustub selle mõttega – politsei piirab vabadust ka teiste meetmetega, kui näiteks inimene isikusamasuse tuvastamiseks KorS § 32 lg 6 järgi politseijaoskonda toimetatakse (Korraldusseadus, 2011). Siiski on autor arvamusel, et kui olukord vastab KorS §-s 46 kirjeldatud juhistele ja politsei piirab inimese vabadust, näiteks paigutades ta sõidukisse või politseijaoskonda viies, siis tuleks seda arvestada tema kinnipidamisena KorS § 46 kohaselt. Segadust võib tekitada seaduse sõnastus. Isiku kinnipidamine VTMS § 44 või KrMS § 217 järgi tähendab seda, et süüteojärgselt viiakse ta politseisõidukiga politseiasutusse, kus paigutatakse ta spetsiaalselt inimeste kinnipidamiseks mõeldud kambritesse, kust omal jõul välja ei pääse. Seevastu kinnipidamine KorS § 46 järgi võib olla ka isiku hoidmine sõidukis tema transportimiseks ühest kohast teise. On keeruline teistmoodi ette kujutada, kuidas võiks KorS § 46 lg 1 p 8 järgi välja näha hädaohus oleva

lapse kinnipidamine – kinnipidamiskambritesse väikest last ei viida. Seega võib korrakaitseline isiku kinnipidamine olemuselt erineda süüteomenetluslikest ning peab harjutama mõtlemist, et kinnipidamine ei ole ainult inimese arestikambrisse lukustamine.

Siinkohal tuleb mõelda, mis muutuks politseinike töös võrreldes praegusega, kui nimetatud olukordi hakataks tõlgendama isiku kinnipidamisena KorS § 46 järgi. Autori hinnangul ei muutuks suuresti mitte midagi, kuna praeguse praktika järgi tehakse nimetatud juhtudel juba niikuinii vajalikud toimingud, mis KorS § 46 kohaselt tegema peaks. Esiteks, kinnipeetavale tuleb tutvustada tema õigusi (Korrakaitseadus, 2011):

- Kinnipidamise põhjuse selgitamiseks saab nimetada ka seda, kui alla 16-aastasele lapsele põhjendatakse, et ta rikub liikumiskiirangut ja seetõttu viiakseta koju või hädaohus olevale lapsele räägitakse, miks politsei ta turvakodusse viib.
- Õigus mitte olla kinni peetud üle 48 tunni ilma kohtu loata saab selgitatud sellega, kui rääkida isikule tema edasisest saatuses – liikumiskiirangut rikkuv laps vabanev vanematele üleandmisel, hädaohus laps turvakodusse minnes ja terviseseisundi või vanuse tõttu abi vajav inimene pädevale isikule üleandmisel.
- Lähedase teavitamine kinnipidamisest toimub liikumiskiirangut rikkuva lapse puhul igatahes, kuna lapsevanemaga on vaja kokku leppida, kas nad tulevad lapsele ise järgi või viib politsei ta ära. Tavapäraselt peetakse hädaohus olev laps kinni kodus, kus vanematele selgitatakse kohapeal toimuvat. Tuleb mõõnda, et abi vajava isiku puhul ei pruugi olla lähedaste teavitamine tavapraktika ning autori soovitusi järgides peaks seda edaspidi hakkama tegema.
- Õigust olla ära kuulatud saavad nimetatud isikud samuti teostada, kuna nendega suheldakse ka tavaolukorras.
- Vaide KKO juhile saab inimene alati politsei tegevuse peale esitada ning samuti saab kaevata halduskohtule riiklikku järelevalve korras tegutsemisel.
- Protokolliga saab inimene tutvuda siis, kui protokoll koostatakse.

Seevastu on protokollimine kohustuslik siis, kui inimene seda põhjendatult nõuab, kinnipidamine kestab üle kolme tunni või kasutatakse erivahendit või relva. On ebatõenäoline, et uus lähenemine tähendaks rohkelt protokollide täitma hakkamist, kuna kinnipidamise kestus ei tohiks kesta nii kaua. Võib oletada, et protokollide tuleks hakata koostama abi vajava isiku kinnipidamisel, kui on vaja kasutada erivahendit. KorS § 46 lg 1 p 8 kohaldamisel täidetakse juba praegu seadusega ettenähtud hädaohus oleva lapse

ohutusse tingimustesse toimetamise protokoll. Kui protokoll ei täideta, siis peab säilitama kinnipeetava, kinnipidaja ja kinnipidamise andmed, mida samuti juba tehakse teenistuslehte täites. Kokkuvõtvalt väidab autor, et mõne spetsiifilise olukorra puhul lisanduks võrreldes praegusega isiku kinnipidamisega kohustusi: abivajava isiku lähedase teavitamine ja erivahendi kasutamisel protokoll koostamine. Andmete säilitamise olulisust näitas EIK otsus pronksöö rahutuste ajal isikute kinnipidamise kohta (vt lk 18).

Sõnastusega oli seotud ka probleem KorS § 46 lg 1 p 2 osas. Autor järeldab intervjuudest, et ametnikele pole sätte sisu täiesti arusaadav. Töös on kirjutatud seaduse arusaadavuse olulisusest. Autor, olles tutvunud erinevate Maakohtu otsuste ja KorS-iga seonduvate dokumentidega, teeb järgmise ettepaneku – KorS § 46 lg 1 p 1 kohaldamist kaaluda olukorras, kus saab ära hoida vahetu kuriteo ning KorS § 46 lg 1 p 2 kohaldamist kaaluda olukorras, kus inimene ähvardab kellegi elu või kehalist puutumatus ning ei ole täidetud KarS § 120 sätestatud ähvardamise kuriteokoosseisu tunnused. Siinkohal soovib autor tuletada meelde eelnevalt mainitud asjaolu, et korrakaitse kinnipidamist kohaldatakse, kui süüteomenetlust alustatud ei ole või puudub selleks sootuks alus.

Uuringust saab järeldada, et KorS § 46 lg 1 p 3 kohaldatakse harva. Esiteks ei ole lähenemiskeelu rikkumisega seonduvaid väljakutseid tihti. Teiseks, kui selline väljakutse on, siis on politsei saabumiseks rikkuja juba lahkunud. Kolmandaks, kui rikkuja on veel kohapeal, siis tavaliselt lahkub ta vabatahtlikult või on tegemist korduva rikkumisega, mis tähendab kriminaalmenetluse alustamist. Siinkohal on autoril raske teha mingeid ettepanekuid, kuna uuringus osalejatel puudus suuresti sellises olukorras tegutsemise kogemus. Siiski arvab autor, et olukorda saaks muuta pooltega paremini suheldes. Lähenemiskeeld kehtestatakse tavaliselt pärast tugevat õiguste rikkumist ning seega tuleks juhtunu järgselt teha kindlaks, et ohver saaks aru, kui oluline on lähenemiskeelu tagamine ning et selle rikkumisel on kõhklemata vaja kutsuda abi, et ei toimuks uut süütegu. Tõenäoliselt oleks see ülesandeks ohvriabile või muu kriisinõustamisteenusele.

Töös tõstatati menetlusliikide eristamise teema. Intervjuudest järeldatakse, et probleemi sellega ei leitud. Siiski tuleb mainida üht intervjuud, kus võis tuvastada erinevate menetluste tunnuseid. Nimelt mainiti, et korrakaitse kinnipidamine annab pikema võimaluse menetlustoimingute läbiviimiseks, et koguda tõendeid. Selline eesmärk on väga selgelt just süüteomenetluses. Lähemalt uurides saadi teada, et kinnipidamise hetkel oli eesmärk siiski ära hoida veel toime panemata kuritegu ning kinnipidamise ajal

avastati, et kuritegu oli ka varem sooritatud. Seega, kui KorS-i kommenteeritud väljaande järgi toimub korrakaitseiline kinnipidamine siis, kui süüteo menetlust veel alustatud pole, siis on selline kinnipidamine õige. Autor rõhutab siinkohal veel, et korrakaitsealise isiku kinnipidamise otsene eesmärk peab olema preventiivne.

Viimaseks uurimisküsimuseks oli, **kuidas parandada ametnike poolt KorS § 46 kohaldamist**. Praeguseks on juba mainitud, et mõned kohad seaduses on ebaselged ning autor on üritanud neid paremini selgitada. Samas saab intervjuude põhjal teha järelduse, et ametnikud ootavad toetust ka tööandjalt, kuna ei ole eriti juhendeid ega koolitusi, mis aitaks KorS-is sätestatud meetmeid paremini tundma õppida. Keskendudes Kesklinna politseijaoskonnale tõdeti, et patrulltalituse töötajad vahetuvad sageli ning noorte töötajate teadmised seadustest ei ole piisavalt head, kuid töötajad on õpihimulised. Autor teeb soovitusena Kesklinna politseijaoskonnale korraldada perioodiliselt toimuvaid koolitusi või harjutusi, mis on mõeldud spetsiifiliselt uuele töötajale. Samas olid KorS-i põhiseisest koolitusest huvitatud nii praegu töötavad patrullpolitseinikud kui noorsoopolitseinikud.

Niimoodi saaks kogenumatumad patrullpolitseinikud kiiremini tõsta enda oskuste taset, mis tähendaks väiksemat tõenäosust teha vigu. Kuid vigu teevad ka kogenumad ametnikud. Tihti tegeleb vigade uurimisega PPA sisekontrollibüroo. Autor teeb intervjuudest järelduse, et patrullpolitseinikud saavad aru sellest, miks on vaja tehtud vigu uurida ning mõnikord ka karistada. Siiski on rohkem kasu õpetamisest, kui ainult karistamisest. Üks intervjuueeritav rääkis, kuidas pärast ametniku eksimust anti sisekontrollibüroo poolt nõu, mida täpselt valesti tehti ja kuidas peab tegelikult käituma, misjärel läbis terve patrulligrupp sellel teemal koolituse. Autor kannab edasi intervjuueeritavate arvamust, et sellist viisi põhistatud tagasiside on teretulnud ja aitab töö kvaliteeti tõsta.

Samal ajal ei saa tähelepanuta jätta selle probleemi teist poolt. Intervjuueeritavad tõdesid, et äsja Sisekaitseakadeemias vajaliku õppe läbinud inimesed ei tunne piisavalt põhjalikult seaduseid. Kui patrullpolitseinik tunneks juba tööle tulles paremini seaduseid, siis puuduks vajadus korraldada selliseid koolitusi jaoskonnas. Seega tekib küsimus, miks ei tunne Sisekaitseakadeemia lõpetanud inimene seadust selliselt, et tööle hakates hakkama saada. Sisekaitseakadeemia õpetab kadette õppekavade järgi, mille koostamisel on arvestatud PPA ootuseid kadettide teadmistele. Selle töö raames läbi viidud uuring oli võrdlemisi väike, kuid tuvastas siiski, et mingisugune probleem on olemas. Autor pakub välja uurida,

kas selline arvamus on levinud ka laialdasemalt teistes PPA üksustes. Kui probleem on tõepoolest suurem, siis tuleb selgitada välja, mis on selle põhjus.

Samuti soovib autor meetme kohaldamise parandamiseks uurida meetme kohaldamise praktikat teistes prefektuurides. Sissejuhatuses mainiti, et Keslinna politseijaoskonnas oli 11 kuu jooksul koostatud 6 protokollit KorS § 46 kohaldamise kohta. PPA analüüsi- ja andmelao infosüsteemi järgi oli Lääne prefektuuris sama ajaga see arv 87, Ida prefektuuris 51, Põhja prefektuuris 23 ja Lõuna prefektuuris vaid 3. Oluline selgitada välja, millistel põhimõtetel ja eesmärkidel kohaldatakse korrakaitse kinnipidamist Lääne ja Ida prefektuuris ning miks seda tehakse niivõrd vähe Lõuna prefektuuris. Teadmised erinevatest piirkondadest aitaksid ühtlustada politsei teadmiseid asutuseülel.

KOKKUVÕTE

Selle lõputöö eesmärgiks seati **korrakaitsealise isiku kinnipidamise meetme kitsaskohtade välja selgitamine ja lahenduste esitamine**. Eesmärgi saavutamiseks püstitati uurimisülesanded. Esimeseks uurimisülesandeks oli **analüüsida KorS § 46 sätestatud õiguslikke aluseid**, mille käigus saadi teada, et Saksamaa liiduvabariikide korrakaitseõigusel põhinev KorS on aidanud korrastada Eesti korrakaitseõiguse üldpilti. Leiti, et KorS § 46 lg 1 punktide 1 ja 2 eristamisel võib sõnastus tekitada segadust. Lisaks peeti võimalikuks, et probleeme tekitab riikliku järelevalve ja süüteomenetluse eristamine, kuna korrakaitsealise isiku kinnipidamise kõrval eksisteerivad veel kinnipidamine kriminaalmenetluses ja väärteomenetluses. Järgmine ülesanne oli **analüüsida Keslinna politseijaoskonna ametnike poolt kohaldatud korrakaitsealise isiku kinnipidamisi**. Esialgelt planeeriti uuringu läbiviimiseks vaadelda isiku kinnipidamisel koostatud protokolle ja seejärel intervjuuerida politseiametnikke, kuid kuna dokumentide vaatluseks vastavat kooskõlastust ei saadud, siis koosnes uuring ainult intervjuudest. Uuringu põhjal viidi läbi järgmine ülesanne, milleks oli **kaardistada meetme kohaldamisel tekkinud võimalikud kitsaskohad**. Uuringus tuvastati, et KorS § 46 sisu ei ole kõigile üheselt mõistetav, mis teeb seaduse kohaldamise keerulisemaks. Samuti leiti, et KorS § 46 lg 1 p 3 sätestatud juhtusid, ehk isiku kinnipidamisi lähenemiskeelu tagamiseks, praktikas tihti ette ei tule. Viimaseks uurimisülesandeks oli **teooria ja empiirilise uuringu võrdluste põhjal teha järeldusi ja pakkuda välja lahendusi meetme paremaks kohaldamiseks**. Järelduste tegemisel vastati kahele esimesele uurimisküsimusele:

- Keslinna politseijaoskonna politseiametnike teadmised isiku kinnipidamise kohaldamise kohta on asjakohased ning järgitakse seaduses sätestatud nõudeid.
- Korrakaitsealist isiku kinnipidamist kasutatakse harva, kuna ametnikud on suutelised olukorrad lahendama alternatiivsete meetmetega.
- Korrakaitsealine isiku kinnipidamine on tõhus meede, mis annab võimaluse ära hoida kuriteo toimepanemise, ennetades seeläbi kahju tekitamist kannatanule ja isiku karistamist.
- Politseiametnikud kohaldavad korrakaitsealist isiku kinnipidamist rohkem kui nad ise arvavad, kuna seaduse sõnastus ja kogemus süüteomenetluslike

kinnipidamistega võib luua kujutluse, et isiku kinnipidamine toimub vaid arestikambrisse kinnipidamisel.

- Kors § 46 lg 1 p 2 sätestatud sõnastus ei ole üheselt arusaadav.
- Kesklinna politseijaoskonna ametnikud oskavad eristada süüteo menetlust riiklikust järelevalvest.

Viimasele uurimisküsimusele vastamiseks, **kuidas parandada Kors § 46 meetme kohaldamist**, tegi autor järgmised ettepanekud:

1. Korrakaitse isiku kinnipidamist soovitatakse kohaldada siis, kui süüteo menetlust pole veel alustatud või pole selge, kas on alus alustada süüteo menetlust. Rõhutatakse, et korrakaitse kinnipidamise otsene eesmärk on preventiivne, mitte koguda tõendeid.
2. Kors § 46 lg 1 p 1 kohaldamist soovitatakse kaaluda sellisel juhul, kui on ükskõik millise kuriteo toimepanemise vahetu oht.
3. Kors § 46 lg 1 p 2 kohaldamist soovitatakse kaaluda sellisel juhul, kui oht seisneb kellegi elule või kehalisele puutumatusetele tehtud ähvardamisest, aga tegu ei vasta KarS § 120 sätestatud kuriteotunnustele.
4. Kors § 46 lg 1 p 3 kohaldamiseks võib tekkida rohkem võimalusi, kui inimesed annaksid lähenemiskeelu rikkumistest rohkem teada. Ohvriabi- või muu kriisinõustamisteenusele soovitatakse inimesele põhjalikult selgitada lähenemiskeelu tagamise olulisust.
5. Kors § 46 lg 1 p 5, 6 ja 8 kirjeldatud olukordades isiku kinnipidamisena tõlgendada inimese liikumisvabaduse olulist piiramist, näiteks politseisõidukisse sulgemist transportimise eesmärgil.
6. Parandada info vahetamist sisekontrollibüroo ja Kesklinna politseijaoskonna vahel. Sisekontrolli menetlused peavad olema sisukad ja sisaldama põhistatud tagasisidet, mis peab kanduma edasi jaoskonna töötajatele, et tõsta töö kvaliteeti.

Autor leidis, et seda teemat saaks edasi uurida laiemalt politsei prefektuuride võrdluses, kuna Kors § 46 kohaldamise statistika on kõigis neljas prefektuuris väga erinev. Prefektuuride üleselt tuleb uurida ka sõnastusest arusaamist, et hinnata seaduse sõnastuse muutmise vajalikkust. Lisaks ilmnes uuringus, et Sisekaitseakadeemias õppivate kadettide teadmiste taset hinnatakse puudulikuks, mis osutab vajadusele selgitada välja, millest on puudujäägid tingitud. Autor teeb ettepaneku esitada töös välja pakutud selgitused, mis

puudutavad korrakaitsealise isiku kinnipidamise praktilist kohaldamist, nii PPA-le kui Sisekaitseakadeemiale, et juba töötavad ametnikud ja õppurid saaksid täiendada teadmisi KorS § 46 kohaldamise kohta.

SUMMARY

This thesis searches answers to the question: **How is § 46 of the Law Enforcement Act (thereinafter LEA) being followed when detaining a person?** The additional questions to specify the problem are as follows: How knowledgeable are police officers regarding § 46 of the LEA? Which problems occur in practise when detaining a person on the base of § 46 of the LEA? How can detention on the base of § 46 of the LEA be improved?

The thesis **aims to find out possible complications of detaining a person on the base of § 46 clause 1 (1—6) and (8) of the LEA and offer solutions of improvement.** In order to achieve the named goal, four tasks must be completed: 1. Analyse the legal bases of section 46 of the LEA; 2. Analyse detentions based on the LEA applied by the police officers of Keskinna police department; 3. Outline possible complications of detaining a person on the base of section 46 of the LEA in practise; 4. Form conclusions and offer solutions based on the theoretical part and the empirical research.

The thesis consists of two parts. The first part analyses section 46 of the LEA and mentions topical opinions of lawyers. Additionally, the topic of distinguishing between state supervision and offence proceedings is touched upon. In force legislation is being used in the thesis. The second part presents the methods used in the empirical research, the outcomes of the interviews and the conclusions made on the basis of them. In the empirical research, half-structured interviews are carried out with 7 police officers of the Keskinna police department. The interviews are analysed by using standard qualitative content analysis.

Through analysis of section 46 of the LEA, it was found that the wording of clause 1 (1) and (2) might cause difficulties of understanding. On top of that, it was considered possible, that difficulties exist in distinguishing between state supervision and offence proceedings. Analysing the conducted interviews, it could be said that the contents of section 46 of LEA are not unambiguous to everyone. The following conclusions were made:

- The police officers of Keskinna police department are knowledgeable about detention of a person.
- Detention on base of section 46 of the LEA is used rarely because police officers are capable of finding alternative measures as solutions.

- Detention on base of section 46 of the LEA is an effective measure, which can be used to prevent a crime.
- Detention based on section 46 of LEA is being used more often than police officers think, which is caused by wording of legislation and experience with detention in offence proceedings, in which a person is detained in a holding cell.
- The wording of section 46 clause 1 (2) of LEA is not unambiguous.
- The police officers of Kesklinna police department are capable of distinguishing state supervision from offence proceedings.

To conclude with, the following proposals were made in order to improve the situation:

1. It is recommended that detention of a person on the base of section 46 of the LEA should be used when offence proceedings have not been started or can not be started at all.
2. It is recommended that detention of a person on the base of section 46 clause 1 (1) of the LEA should be used when a threat of committing any kind of crime exists.
3. It is recommended that detention of a person on the base of section 46 clause 1 (2) of the LEA should be used when the danger stems from a threat to someone's life or health and the act does not qualify as a criminal act in section 120 of the Penal Code.
4. There could be a higher chance of detaining a person on the base of section 46 clause 1 (3) of the LEA, if people would inform the police about breaches of restraining orders more often. Therefore, it is recommended that crisis councilors advise people on the necessity of ensuring the restraining order.
5. In the events described in section 46 clause 1 (5), (6) and (8) of the LEA, the significant restriction of a person's freedom of movement, for example locking them in a police vehicle, should be assessed as detention.
6. Improve the exchange of information between Internal Inspection Bureau and Kesklinna police department. Internal proceedings must be thorough and contain constructive feedback, which in turn must be conveyed onto the department's staff in order to improve the quality of work.

The proposals regarding the practical recommendations of detention are directed at both the Police and Border Guard Board and Estonian Academy of Security Sciences, in order to improve the knowledge regarding section 46 of the LEA. The author suggests to

further research the topic of detention of a person on the base of section 46 of the LEA in the four police prefectures since they have significant differences in the number of detentions applied last years. Furthermore, research showed that according to police officers, the cadets who have completed studies in the Estonian Academy of Security Sciences, do not possess knowledge on the necessary level. Therefore, it is suggested that the issue should be looked into. The author made attempts to clarify the contents of section 46 of the LEA, however it is crucial to study the possibilities of changing the legislation to a be more comprehensible.

VIIDATUD ALLIKATE LOETELU

A.A. süüdistuses KarS § 121 lg 2 p 2 järgi kokkuleppemenetluses, (2020) 1-20-4427.

A.J. süüdistus KarS § 274 lg 1 järgi üldmenetluses, (2019) 1-18-4411.

Alumäe, T., Tilk, O. & Asadullah., 2018. Advanced Rich Transcription System for Estonian Speech. Baltic HLT.

Bertlin, A., 2014. What works best for the reader? A study on drafting and presenting legislation. *The Loophole*, 2014 (2), pp 25—49.

Bienert, A., 2016. Action, Not Just Words: The Practical Implications of Human Rights Law for the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials. *Security & Human Rights*. Vol. 27 (1/2), pp. 200-220.

Borodin, I. & Vodolaskova, K., 2018. Constitutional right to complain as a form of democracy. *Proceedings of National Aviation University*. Vol. 76 (3), pp. 134-140.

Carotta, C., Bonomi, A., Lee, M. & Terrell, L., 2018. It's (Not) Over: Relationship Instability and Recovery Between Victims and Detained Domestic Abusers. *Journal of Interpersonal Violence*. Vol. 33 (10), pp. 1679-1699.

Damian, R., 2019. Deliver us from Evil: Protecting the Child When Both Parents Ignore the Order of Protection. *Family Court Review*. Vol. 57 (4), pp. 554-568.

Eesti Vabariigi põhiseadus (1992) RT 1992, 26, 349.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P., 2007. *Uuri ja kirjuta*. Tallinn: Medicina.

Hornsveld, R., Bulten, E., de Vries, E. & Kraaimaat, F., 2008. Violent forensic psychiatric inpatients and violent detainees in the Netherlands. *Journal of Forensic Psychiatry & Psychology*. Vol. 19 (3), pp. 407-419.

Julgeolekuasutuste seadus (2000) RT I 2001, 7, 17.

Justiitsministeerium, 2007. *Korrakaitse seaduse eelnõu seletuskiri*. [Võrgumaterjal]
Leitav: <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/fb971c0a-b06a-84ef-0cc0-ca15d8d24dea> [Kasutatud 31.10.2020].

Justiitsministeerium, 2011. *Korrakaitseaduse muutmise ja rakendamise seaduse eelnõu seletuskiri*. [Võrgumaterjal] Leitav:

[https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/2445bcfe-b04d-40c8-932e-db51253abea3/Korrakaitseaduse%20muutmise%20ja%20rakendamise%20seaduse%20eeln%C3%B5u%20\(424%20SE%20III\)](https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/2445bcfe-b04d-40c8-932e-db51253abea3/Korrakaitseaduse%20muutmise%20ja%20rakendamise%20seaduse%20eeln%C3%B5u%20(424%20SE%20III)) [Kasutatud 23.02.2021].

Justiitsministeerium, 2020. *Kuritegevus Eestis*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.kriminaalpoliitika.ee/kuritegevuse-statistika/> [Kasutatud 31.10.2020].

Jäätma, J., 2015. *Ohutõrjeõigus politsei- ja korrakaitseõiguses: kooskõla põhiseadusega*. Doktoritöö. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus.

Kaebus Lääne Politseiprefektuuri politseiametnike 24. mai 2006. a toimingute õigusvastaseks tunnistamiseks, (2008) 3-3-1-65-07.

Kaebus Politsei- ja Piirivalveameti toimingute õigusvastasuse tuvastamiseks ja avaldatud ebaõige teabe ümberlükkamiseks, (2016) 3-3-1-33-16.

Kaltiala-Heino, R., 2010. Involuntary commitment and detainment in adolescent psychiatric inpatient care. *Social Psychiatry & Psychiatric Epidemiology*. Vol. 45 (8), pp. 785-793.

Karistusseadustik (2001) RT I 2001, 61, 364.

Keaton, R., 2014. *Making the law easier for users: the role of statutes*. Kõne. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.gov.uk/government/speeches/making-the-law-easier-for-users-the-role-of-statutes--2> [Kasutatud 02.05.2021]

Korrakaitseadus (2011) RT I, 22.03.2011, 4.

Kriminaalmenetluse seadustik (2003) RT I 2003, 27, 166.

Kury, H. & Smartt, U., 2006. Domestic Violence: Recent Developments in German and English Legislation and Law Enforcement. *European Journal of Crime, Criminal Law & Criminal Justice*. Vol. 14 (4), pp 382—407.

Kärner, M., 2014. *Isiku kinnipidamine süüteomenetluses ning selle piiritlemine teistest isiku- või liikumisvabadust piiravatest toimingutest*. Magistritöö. Tartu: Tartu Ülikool.

Kärsten, K., 2017. Õigusselgusele pühendatud sümposium Berliinis. *Õiguskeel* (2), 2017 lk 1—4.

Laaring, M., 2015. *Eesti korraaitseõigus ohuennetusõigusena. Doktoritöö*. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus.

Laaring, M., Pars, S., Kranich, H., Nuka, E., Kiviste, J., Mikiver, M., Roosve, T. & Vanaisak, Ü., 2017. *Korraaitseadus. Kommenteeritud väljaanne*. Tallinn: Sisekaitseakadeemia.

Lastekaitseadus (2014) RT I, 12.12.2018, 49.

M. M. väärteoasi LS § 224 lg 2 järgi, (2019) 4-19-841.

Muld, T., 2010. *Isikute kinnipidamine massilise korratuse käigus. Lõputöö*. Tallinn: Sisekaitseakadeemia.

N.M. süüdistatuna KarS § 424 lg 2 järgi kokkuleppemenetluses, (2020) 1-20-1128.

Oliver, P., 2020. What the numbers say about how to reduce imprisonment: offenses, returns, and turnover. *Marquette Law Review*. Vol. 103 (3), pp. 1073—1127.

Oshodi, Y., Macharia, M., Lachman, A. & Seedat, S., 2016. Immediate and Long-Term Mental Health Outcomes in Adolescent Female Rape Survivors. *Journal of Interpersonal Violence*. Vol. 35 (1-2), pp. 252—267.

Parrish, E., 2019. Immigration, apprehension, detainment, deportation, and the associated trauma. *Perspectives in Psychiatric Care*. Vol. 55 (3), p. 359.

Pärnamägi, I., 2019. Riikliku sekkumise eesmärgi kindlakstegemise praktiline pool. *Juridica*, 2019 (3), lk 189—204.

Päästeseadus (2010) RT I 2010, 24, 115.

Siseministeerium, 2011. *Arestimaja sisekorraeeskiri. Määrus*. RT I, 29.07.2020, 4.

Siseministeerium, 2015. *Siseturvalisuse arengukava 2015—2020*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.siseministeerium.ee/et/stak> [Kasutatud 31.10.2020].

Siseministeerium, 2020. *Siseturvalisuse arengukava 2020—2030. Eelnõu*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.siseministeerium.ee/et/STAK2030> [Kasutatud 31.10.2020].

S. K. kaebus Pärnu politseiosakonna toimingute õigusvastaseks tunnistamiseks ja nendega tekitatud varalise ja mittevaralise kahju hüvitamiseks ning V. K. kaebus temale tekitatud varalise ja mittevaralise kahju hüvitamiseks, (2012) 3-3-1-75-11.

Sotsiaalkindlustusamet, 2021. *Lasteabi telefon 116111*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://sotsiaalkindlustusamet.ee/et/lapsed-ja-pere/lastekaitse/lasteabi-telefon-116111> [Kasutatud 24.02.2021].

Tijana, Ž. & Tijana, D., 2012. Defence rights and police investigation in the EU. *Novi Sad Faculty of Law - Collected Papers*. Vol. 46 (2), pp. 575-596.

T.K. süüdistus KarS § 120 lg 1 järgi kokkuleppemenetluses, (2020) 1-20-3808.

Tsiviilkohtumenetluse seadustik (2005) RT I, 04.01.2021, 41.

Tregaskis, B. & Mayberry, J.F., 1991. Elderly people at home who cannot cope. *Lancet*. Vol. 338 (8758), p. 47.

Tolliseadus (2017) RT I, 16.06.2017, 1.

Vabariigi Valitsus, 2014. *Isiku kinnipidamise dokumenteerimise kord. Määrus*. RT I, 26.06.2014, 1.

Vabariigi Valitsus, 2002. *Tervisekahjustuse kohtuarstliku tuvastamise kord. Määrus*. RT I, 29.12.2014, 12.

Vangistusseadus (2000) RT I, 06.05.2020, 43.

Võlaõigusseadus (2001) RT I, 04.01.2021, 19.

Väärteomenetluse seadustik (2002) RT I 2002, 50, 313.

Õunapuu, L., 2014. *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes*. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus.

Živanović, K. S., 2018. Limitation of the freedom of movement of a suspect in a preliminary criminal procedure. *Novi Sad Faculty of Law - Collected Papers*. Vol. 52 (2), pp. 775-798.

Lisa 1. Intervjuude analüüsidest koostatud kategooriad ja koodid.

<p>1. kategooria:</p> <p>Kinnipidamise protseduur</p>	<p>Koodid:</p> <p>Kood 1: Arusaamisvõime – joobeseisund, adekvaatus, agressiivne, vanus</p> <p>Kood 2: Suhtlemine – selgitamine, tutvustamine, õigused, teavitamine, lugemine, rahunemine, tõlk</p> <p>Kood 3: Vahetu sund – käeraud, vastupanu, korraldustele mitte allumine, agressiivne, enda ohutus, kasutada vähem</p> <p>Kood 4: Dokumenteerimine – protokollimine, isiku nõudmine, vormikaamera.</p>
<p>2. kategooria:</p> <p>Meetme kohaldamise kogemus praktikas</p>	<p>Koodid</p> <p>Kood 1: Lähisuhtevägivald – tüli, vaidlus, kehalised vigastused, varasemad juhtumid, poolte lahutamine</p> <p>Kood 2: Viimane valik – kuritegu, väärtegu, kaine, äärmuslik, viimane abinõu</p> <p>Kood 3: Parem võimalus – pikem periood, täiendavad toimingud, ei karista, efektiivne, hea tööriist</p> <p>Kood 4: Sundtoomine – kõige enam, määrus, õiguspärasus, vastutus, andmebaasid, põhjus, põgenemine, alati kinnipidamine</p> <p>Kood 5: Abivajadus – vanus, vaimsed häired, invaliid, segadus, kiirabile üleandmine</p> <p>Kood 6: Liikumispiirang – noortekambad, vanematele üleandmine, vanematega suhtlemine, turvakodu, alkohol, jaoskond</p> <p>Kood 7: Hädaoht – hirm, peksmine, lähisuhtevägivald, alkohol, hoolitsematus, halb elu keskkond, ei saa aru toimuvast</p>
<p>3. kategooria:</p> <p>Meetme kohaldamise</p>	<p>Koodid</p> <p>Kood 1: Ennetus – kuritegu, riski maandamine, rahunemine,</p>

eesmärk	<p>ohver, reageerimisjuhendid</p> <p>Kood 2: Abi – hoolekanne, lähedased, raviasutus, transport</p> <p>Kood 3: Alaealised – ohver, turvalisus, oht, tervis, elu, turvakodu</p>
<p>4. kategooria:</p> <p>Kohaldamist takistavad probleemid</p>	<p>Koodid:</p> <p>Kood 1: Probleemne käitumine – kaine, psüühika probleemid, piirkonnapolitsei</p> <p>Kood 2: Sõnastus – arusaamatus, segadus, kattuvus, eriarvamused, laialivalgus</p> <p>Kood 3: Praktika puudub – kogemus puudub, ei ole kasutanud, null kogemus, teised meetmed, pole kasutanud, pole igapäevane, kohtupraktika puudub, praktika erinevus</p> <p>Kood 4: KorS üldiselt – pole koolitusi, õigusala tuge vähe, otsest juhendit pole, küsimustele ei vastata, sisekontrollibüroo</p>
<p>5. kategooria:</p> <p>Menetlusliikide eristamine</p>	<p>Koodid</p> <p>Kood 1: Eristamise probleemid – süüteokoosseisu puudumine, vale eesmärk, ebaõiged korraldused, mugavus</p> <p>Kood 2: Eristamise probleemid puuduvad – kriminaalmenetlus, väärteomenetlus, haldusmenetlus, tahtlus</p>
<p>6. kategooria</p> <p>Ametnike iseloomustus</p>	<p>Koodid</p> <p>Kood 1: Ametniku arvamus – subjektiivne, elukogemus, pädevus lastega</p> <p>Kood 2: Teadmised – vähe kogemust, õpihimu, teadmised erinevad, uutel teadmised kehvad, nõudlik töö, ei põhjendata</p>
<p>7. kategooria:</p> <p>Lahendused</p>	<p>Koodid</p> <p>Kood 1: Abi küsimine – vahetu juht, töökaaslased, üksteise toetamine, lastekaitse, sugulased, ohvriabi, kiirabi</p> <p>Kood 2: Abimaterjal – seadused, kommenteeritud väljaanne,</p>

	<p>seletuskiri, kohtuotsused, politsei käsiraamat, siseveeb, uue töötaja mapp, välitöökord, üldised juhised</p> <p>Kood 3: Koolitused – õiguslikud koolitused, turvataktika, STEP, juhtimisalane, lastekaitsealane, Covid pandeemia, suur KorS huvi, enda huvi, eksimused, jaoskonna kokkusaamine</p> <p>Kood 4: Eneseareng – motivatsioon, õpihimu, endast olenev, arenguestlus, pidev personali vahetumine nõuab regulaarsust</p> <p>Kood 5: Mõtted seaduse osas – puuduseid pole, vähe kogemust, viimane abinõu, õigusselgemaks, kaasajastada, asutustevaheline suhtlus</p> <p>Kood 6: Kool – õppekava täiendamine, teooria ja praktika sidumine, põhjendamine</p>
--	---

Lisa 2. Patrullpolitseinikele ja grupijuhtidele esitatavad intervjuu küsimused.

Uurimisküsimused	Intervjuu küsimused
<p>Millised on ametnike õiguslikud teadmised KorS § 46 osas?</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Rääkige enda kogemusest isiku kinni pidamisel korrakaitseseaduse alusel? 2. Millisel viisil olete tutvustanud kinnipeetule tema õiguseid sh teavitanud lähedast? 3. Kuidas olete kasutanud vahetut sundi isiku kinnipidamisel? 4. Millistel juhtudel olete koostanud protokollu isiku kinnipidamine korrakaitseseaduse alusel?
<p>Missugused on peamised probleemid KorS § 46 kohaldamisel praktikas?</p>	<ol style="list-style-type: none"> 5. Esimene punkt annab aluse isik kinni pidada vahetult eelseisva kuriteo toimepanemise ärahoidmiseks. Rääkige enda kogemusest sellistes olukordades ning mida olete ette võtnud. 6. Teise punkti alusel saab isiku kinni pidada kellegi elu või kehalise puutumatust ähvardava vahetu ohu tõrjumiseks. Kirjeldage oma kogemusi sellistes juhtumites ning rääkige vastu võetud otsustest. 7. Kolmas punkt sätestab aluse kinnipidamiseks kohtu poolt lähenemiskeelu rikkumiseks. Kuidas olete sellise olukorraga toime tulnud praktikas? 8. Neljas punkt annab aluse isiku kinnipidamiseks sundtoomiseks. Kirjeldage oma tegevusi isiku sundtoomisel. 9. Viienda punkti sisuks on terviseseisundi või vanuse tõttu abivajava isiku kinnipidamine pädevale asutusele üleandmiseks. Kuidas olete selles olukorras käitunud? 10. Kuues punkt sätestab liikumiskiirangut rikkuva alla 16-aastase lapse kinnipidamise. Rääkige enda kogemusest nendega tegelemisel. 11. Kaheksanda punkti alusel peetakse kinni hädaohus olev laps tema ohutusse tingimustesse toimetamiseks. Kuidas hindate enda ja teiste võimeid lapse seisundi hindamiseks ja kellelt on võimalik nõu küsida?

	<p>12. Kirjeldage enda kogemusi võõrkeelt rääkivate inimestega ja tekkinud probleeme nendega suhtlemisel?</p> <p>13. Peale KorS-i saab isikut kinni pidada ka KrMS § 217 ja VTMS § 44 alusel. Missuguseid probleeme on tekkinud õige meetme valimisel?</p>
<p>Kuidas parandada ametnike poolt KorS § 46 kohaldamist?</p>	<p>14. Milliseid juhendid või abimaterjalid on ametnikele kättesaadavad, mis aitavad töö jaoks paremini valmistuda ja mis on nende sisu?</p> <p>15. Milliseid koolitusi või harjutusi on võimalik läbida, et parandada teadmisi või oskuseid ja mis on nende sisu?</p> <p>16. Kuidas hindate praegust KorS § 46 sätestatud meetet ning mida tuleks selle juures muuta?</p>

Lisa 3. Noorsoopolitseinikele esitatavad intervjuu küsimused.

Uurimisküsimused	Intervjuu küsimused
<p>Millised on ametnike õiguslikud teadmised KorS § 46 osas?</p>	<p>1. Rääkige enda kogemusest isiku kinni pidamisel korrakaitseaduse alusel?</p> <p>2. Millisel viisil olete tutvustanud kinnipeetule tema õiguseid sh teavitanud lähedast</p> <p>3. Kuidas olete kasutanud vahetut sundi isiku kinnipidamisel?</p> <p>4. Millistel juhtudel olete koostanud protokollu isiku kinnipidamine korrakaitseaduse alusel?</p>
<p>Missugused on peamised probleemid KorS § 46 kohaldamisel praktikas?</p>	<p>5. Kuues punkt sätestab liikumispääsõigust rikkuva alla 16-aastase lapse kinnipidamist. Rääkige enda kogemusest nendega tegelemisel.</p> <p>6. Kaheksanda punkti alusel peetakse kinni hädaohus olev laps tema ohutusse tingimustesse toimetamiseks. Kuidas hindate enda ja teiste võimeid lapse seisundi hindamiseks ja kellelt on võimalik nõu küsida?</p> <p>7. Kirjeldage enda kogemusi võõrkeelt rääkivate inimestega ja tekkinud probleeme nendega suhtlemisel?</p> <p>8. Peale KorS-i saab isikut kinni pidada ka KrMS § 217 ja VTMS § 44 alusel. Missuguseid probleeme on tekkinud õige meetme valimisel?</p>
<p>Kuidas parandada ametnike poolt KorS § 46 kohaldamist?</p>	<p>9. Milliseid juhendit või abimaterjalid on ametnikele kättesaadavad, mis aitavad töö jaoks paremini valmistuda ja mis on nende sisu?</p> <p>10. Milliseid koolitusi või harjutusi on võimalik läbida, et parandada teadmisi või oskuseid ja mis on nende sisu?</p> <p>11. Kuidas hindate praegust KorS § 46 sätestatud meetet ning mida tuleks selle juures muuta?</p>

Lisa 4. Patrulltalituse tööd juhtivale ametnikule esitatavad intervjuu küsimused.

Uurimisküsimused	Intervjuu küsimused
Missugused on peamised probleemid KorS § 46 kohaldamisel praktikas?	<ol style="list-style-type: none"> 1. Neljas punkt annab aluse isiku kinnipidamiseks sundtoomiseks. Kirjeldage oma tegevusi isiku sundtoomise korraldamisel. 2. Milliseid probleeme on tekkinud sundtoomise täideviimisel? 3. Kuidas saab veenduda sundtoomise määruse õiguspärasuses.
Kuidas parandada ametnike poolt KorS § 46 kohaldamist?	<ol style="list-style-type: none"> 4. Andke oma hinnang, millised teadmised on praegu välitööd tegevate politseinikel korrakaitseeadusest. 5. Missuguseid teadmisi tuleks paremini kinnistada? 6. Milliseid juhendid või abimaterjalid on ametnikele kättesaadavad, mis aitavad töö jaoks paremini valmistuda ja mis on nende sisu? 7. Milliseid koolitusi või harjutusi on võimalik läbida, et parandada teadmisi või oskuseid ja mis on nende sisu? 8. Kuidas hindate praegust KorS § 46 sätestatud meetet ning mida tuleks selle juures muuta?